

MEȘTEȘUGUL DOGĂRITULUI ÎN SATELE BAI A ȘI BOGATA (JUDEȚUL SUCEAVA)

Melania Ostap

Comuna Baia (jud. Suceava), alcătuită din satele Baia și Bogata și situată la o distanță de 7 km de orașul Fălticeni este „un sat mic cu ruine mari”¹, fiind prima reședință de scaun a celui dintii domn al Moldovei. Dezvoltată dintr-o străveche așezare rurală românească, Baia ajunge la începutul secolului al XIII-lea², oraș. Tîrg de vamă pentru comerțul de tranzit³ cu Polonia.

Ea a fost distrusă aproape în întregime, în timpul bătăliei lui Ștefan cel Mare împotriva lui Matei Corvin⁴. Baia a cunoscut de timpuriu, o dezvoltare înfloritoare, ca centru de producție meșteșugărească.

Lucrările privind istoricul acestei localități sau dezvoltarea meșteșugurilor în Moldova sintetizează informațiile referitoare la indeletnicirile specializate, practicate în trecut la Baia: olăritul⁵, fierăritul⁶, țesătoria⁷, cojocăritul-blănăritul⁸, curelăritul⁹, cismăritul¹⁰.

Aici au funcționat, de-a lungul anilor, folosind forța hidrolică, torcătorii de lînă, pive de bătut sumani, mori¹¹ și „stupe” (șteampuri)¹².

DAS BÖTTCHERGEWERBE IN DEN DÖRFERN BAI A UND BOGATA (KREIS SUCEAVA)

Melania Ostap

Die aus den Dörfern Baia und Bogata zusammengesetzte und 7 km von der Stadt Fălticeni entfernte Gemeinde Baia (Kreis Suceava) ist „ein kleines Dorf mit großen Ruinen“¹ und war die erste Residenz des ersten moldauischen Herrschers. Die Ortschaft, die sich aus einer uralten rumänischen Landsiedlung entwickelte, wird zu Beginn des XIII. Jahrhunderts² Stadt und Zollstation im Transithandel mit Polen³.

Es wurde während der Kämpfe zwischen Stefan dem Großen und Matthias Corvin⁴ fast vollständig zerstört. Früh erlebt es eine Blüte als gewerbliches Produktionszentrum.

Studien zur Geschichte dieser Ortschaft oder über die Entwicklung der moldauischen Gewerbe synthetisieren Informationen die einst hier betriebenen spezialisierten Beschäftigungen betreffend und zwar: die Töpferei⁵, das Schmiedehandwerk⁶, die Weberei⁷, die Kürschnerei⁸, die Riemerei⁹ und die Stiefelmacherei¹⁰.

Ebenso gab es hier im Laufe der Zeit wasserbetriebene Wollspinnereien, Tuchwalken, Mühlen¹¹ und Pochmühlen „stupe“¹².

¹ N. Iorga, *Drumuri și orașe din România*, Buc., 1904, p. 158.

² În legătură cu înființarea și dezvoltarea orașului Baia, a se vedea: *Istoria României*, vol. II, Buc., 1962, p. 127, 164, 291, 307, 839; D. Ciurea, *Noi contribuții la istoricul orașului Baia*, în „Studii și cercetări științifice”, Iași, an. 6 (1955), nr. 3-4; N. Iorga, *Istoria comerțului românesc, epoca veche*, Buc., 1925, p. 77-78, 159; E. Pavelescu, *Economia breslelor în Moldova*, Buc., 1939, p. 28; V. Tufescu și Al. Th. Obreja, *Tîrgurile din Moldova în veacul al XIX-lea*, Chișinău, 1936, p. 71-72; P. P. Panaitescu, *Interpretări românești, Studii de istorie economică și socială*, Buc., 1947, p. 203.

³ V. Costăchescu, *Istoria orașului Fălticeni, cu un scurt istoric al județului Baia*, Fălticeni, 1941, p. 31-36.

⁴ C. C. Giurescu și Dinu Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, Buc., f. a., p. 309.

⁵ D. Ciurea, op. cit., p. 35.

⁶ Șt. Olteanu, C-lin Șerban, *Meșteșugurile în Țara Românească și Moldova în evul mediu*, Buc., 1969, p. 65-68.

⁷ Ibidem, p. 86.

⁸ Ibidem, p. 80, 84, 85.

⁹ Ibidem, p. 84, 119.

¹⁰ Ibidem, p. 85.

¹¹ Ibidem, p. 85; D. Ciurea, Op. cit., p. 35; P. P. Panaitescu, op. cit., p. 214; C. C. Giurescu, *Contribuții la Istoria științei și tehnicii românești în secolele XV-incep. sec. XIX*, Buc., 1973, p. 160-161.

¹² *Istoria României*, vol. II, p. 292; C. C. Giurescu, op. cit., p. 161.

¹ N. Iorga, *Drumuri și orașe din România*, Bukarest, 1904, S. 158.

² În Verbindung mit der Gründung und Entwicklung der Stadt Baia siehe: *Istoria României*, Band II, Bukarest, 1962, S. 127, 164, 291, 307, 839; D. Ciurea, *Noi contribuții la istoricul orașului Baia*, în „Studii și cercetări științifice”, Iași, 6. Jg. (1955), Nr. 3-4; N. Iorga, *Istoria comerțului românesc, epoca veche*, Bukarest, 1925, S. 77-78, 159; E. Pavelescu, *Economia breslelor în Moldova*, Bukarest, 1939, S. 28; V. Tufescu und Al. Th. Obreja, *Tîrgurile din Moldova în veacul al XIX-lea*, Chișinău, 1936, S. 71, 72; P. P. Panaitescu, *Interpretări românești, Studii de istorie economică și socială*, Bukarest, 1947, S. 203.

³ V. Costăchescu, *Istoria orașului Fălticeni, cu un scurt istoric al județului Baia*, Fălticeni, 1941, S. 31-36.

⁴ C. C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, Bukarest, ohne Jahr, S. 309.

⁵ D. Ciurea, op. cit., S. 35.

⁶ Șt. Olteanu, Const. Șerban, *Meșteșugurile în Țara Românească și Moldova în evul mediu*, Bukarest, 1969, S. 65-68.

⁷ Ibidem, S. 86.

⁸ Ibidem, S. 80, 84, 85.

⁹ Ibidem, S. 84, 119.

¹⁰ Ibidem, S. 85.

¹¹ Ibidem, S. 85; D. Ciurea, Op. cit., S. 35; P. P. Panaitescu, op. cit., S. 214; C. C. Giurescu, *Contribuții la Istoria științei și tehnicii românești în secolele XV-inceputul sec. XIX*, Bukarest, 1973, S. 160-161.

¹² *Istoria României*, Band II, S. 292; C. C. Giurescu, op. cit., S. 161.

Dintre meșteșugurile de prelucrare a lemnului, în Baia s-au practicat, cu precădere, „șindrilăritul”¹³ și „dogăritul”.

Cea mai veche știre cu privire la practicarea dogăritului în Baia este indirectă și datează din anul 1592, când „Peter Binder” era șoltuz al orașului¹⁴.

Existența berăriilor, exploatare de sași, în această localitate, atestate documentar în secolele XV¹⁵ – XVII¹⁶, vor fi influențat, în mare măsură – în condițiile în care materia primă, lemnul, se găsea din abundență – dezvoltarea acestei îndeletniciri, care se menține pînă astăzi ca una dintre ramurile importante ale economiei localității.

Meșteșugul dogăritului s-a dezvoltat ulterior și în satul, mai nou format, Bogata¹⁷, considerat, datorită producției de vase, realizată de către un mare număr de meșteșugari, drept unul dintre cele mai puternice centre de dogărit din Moldova.

Date interesante în legătură cu meșteșugul dogăritului în Baia și Bogata cuprinde „Catagrafia Ținutului Suceava din anul 1820”, unde se precizează că în aceste „sate cu codru mult, alișyerișul locuitorilor” este „lucru pămîntului și ineguțătoria cofelor”¹⁸.

„Statisticesti științi” pe anii 1842, 1849, se referă la condițiile naturale care au favorizat dezvoltarea acestui meșteșug. Astfel, la 1842, în Baia și Bogata, suprafața de „pădure mare” era de 1565 fălci, „pădure mică” – 1330 fălci, în timp ce locul de arătură a locuitorilor era de 16 fălci, imasă 280 fălci și fînaț 339 fălci¹⁹. În anul 1854, locuitorii din Baia dețineau 153 fălci de arătură, iar cei din Bogata doar 9 fălci²⁰.

Acese date explică ponderea și caracterul ocupațiilor locuitorilor din Ocolul Moldovei... „Satele se îndeletnicesc, vara, cu lucrul pămîntului. Aceia

Unter den Holzverarbeitenden Gewerben übte man in Baia vor allem die Schindelmacherei¹³ und die Böttcherei aus.

Die älteste, die Ausübung der Böttcherei betreffende Nachricht, ist eine indirekte und entstammt dem Jahre 1592, als „Peter Binder“ Schulttheiß der Stadt war¹⁴.

Das Vorhandensein der in dieser Stadt von Sachsen ausgebeuteten Bierbrauereien, die dokumentarisch im XV.¹⁵ und XVI.¹⁶ Jh. belegt sind, mag desgleichen in hohem Maße – unter Gegebenheiten, wo der Rohstoff, das Holz im Überfluß vorhanden war – die Entwicklung dieser Belätigung, die sich bis heute als einer der wichtigsten Zweige der Wirtschaft der Siedlung bewahrt hat, beeinflußt haben.

Später entfaltete sich das Böttchergewerbe auch in dem als Siedlung jüngeren Bogata¹⁷, das, der von einer Vielzahl von Handwerkern hergestellten Gefäße wegen, als eines der stärksten Böttchereizentren der Moldau gilt.

Interessante Daten das Böttchergewerbe in Baia und Bogata betreffend, bietet uns die „Catagrafia Ținutului Suceava din anul 1820” (Beschreibung des Gebiets Suceava aus dem Jahre 1820), wo darauf hingewiesen wird, daß in diesen „Dörfern mit viel Wald, das Geschäft der Bewohner in der Bearbeitung des Bodens und dem Handel mit Kufen besteht”¹⁸.

Die „Statisticesti științi” (statistisches Wissenswertes) für die Jahre 1842, 1849, beziehen sich auf die natürlichen Voraussetzungen, die die Entfaltung dieses Gewerbes förderten. So umfaßte die Fläche des „Großwaldes” im Jahre 1842 in Baia und Bogata 1565 „fălci”, der „Kleinwald” dagegen 1330 „fălci” (altes moldauisches Oberflächenmaß – 1 falce = 11.321 Quadratmeter, Anm. d. Übers.), wogegen die Ackerfläche der Bewohner 16 fălci, der „imăș” (in der Moldau Gemeindeweide a.d.Ü.) 280 fălci, die Heuwiesen 339 betragen¹⁹. Im Jahre 1854 besaßen die Bewohner Baias 153 fălci Ackerboden, die Bogatas dagegen bloß 9²⁰.

Diese Daten erklären das Gewicht und den Charakter der Beschäftigungen der Bewohner des Bezirks Moldau ... „die Dörfer widmen sich wäh-

¹³ N. Iorga, *Istoria industriilor la români*, Buc., 1927, p. 62; Șt. Olteanu și C-tin Șerban, *Op. cit.*, p. 167; D. Ciurea, *Op. cit.*, p. 36.

¹⁴ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, p. 218.

¹⁵ *Istoria României*, vol. II, p. 828; C. C. Giurescu, *Op. cit.*, p. 218.

¹⁶ Th. Codrescu, *Uricaru*, vol. 23, Iași/36, 52;

¹⁷ În legătură cu vechimea satului Bogata nu se cunosc date anterioare anului 1803, cînd în „Codica liudilor” a fost înserisă „Baea bogatã a Ds. logofăt Constantin Balș” (Th. Codrescu, *Uricaru* vol. 7, Iasi, 1886, p. 249), aici nefiind vorba desigur de o însușire a localității Baia ci indicîndu-se, într-o ortografie defectuoasă, denumirea cătunului Bogata. În sprijinul acestei interpretări vine și planul de hotar al Băii din anul 1781 pe care sînt prezentate și cîteva case în direcția în care se află astăzi satul Bogata (v. D. Ciurea, *Op. cit.*, p. 48).

¹⁸ Arh. St. Iași, Tr. 166, op. 184, dos. 7, f. 109, 113;

¹⁹ Ibidem, Tr. 1772, op. 2020, dos. 1933, f. 147–148;

²⁰ Ibidem, dos. 32790, f. 67–68;

¹³ N. Iorga, *Istoria industriilor la români*, Bukarest, 1927, S. 62; Șt. Olteanu und C-tin Șerban, *Op. cit.*, S. 167; D. Ciurea, *Op. cit.*, S. 36.

¹⁴ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, S. 218.

¹⁵ *Istoria României*, Band II, S. 828; C. C. Giurescu, *Op. cit.*, S. 218.

¹⁶ Th. Codrescu, *Uricaru*, Band, 23, Iași/36, 52.

¹⁷ In Verbindung mit dem Alter des Dorfes Bogata sind keine Daten vor 1803 bekannt, als in die „Codica liudilor” die Eintragung „Baea-bogatã a Ds. logofăt Constantin Balș” vorgenommen wurde (Th. Codrescu, *Uricaru*, Band, 7, Iasi, 1886, S. 249), natürlich handelt es sich dabei nicht um eine Kennzeichnung der Ortschaft Baia (bogat = reich), sondern um eine fehlerhafte Schreibung der Benennung des Weilers Bogata. Diese Auslegung wird durch den Vermessungsplan der Ortschaft Baia aus dem Jahre 1784 erhärtet, der auch in der Richtung, wo heute das Dorf Bogata liegt, einige Häuser aufweist (Siehe V. D. Ciurea, *Op. cit.*, S. 48)

¹⁸ Staatsarchiv Iași, Tr. 166, Op. 184, Doss. 7, Bl. 109, 113.

¹⁹ Ibidem, Tr. 1772, Op. 2020, Doss. 1933, Bl. 147–148.

²⁰ Ibidem, Doss. 32790, Bl. 67–68.

Fig. 1. Dogare

Abb. 1. „Dogare“ Daubenmesser

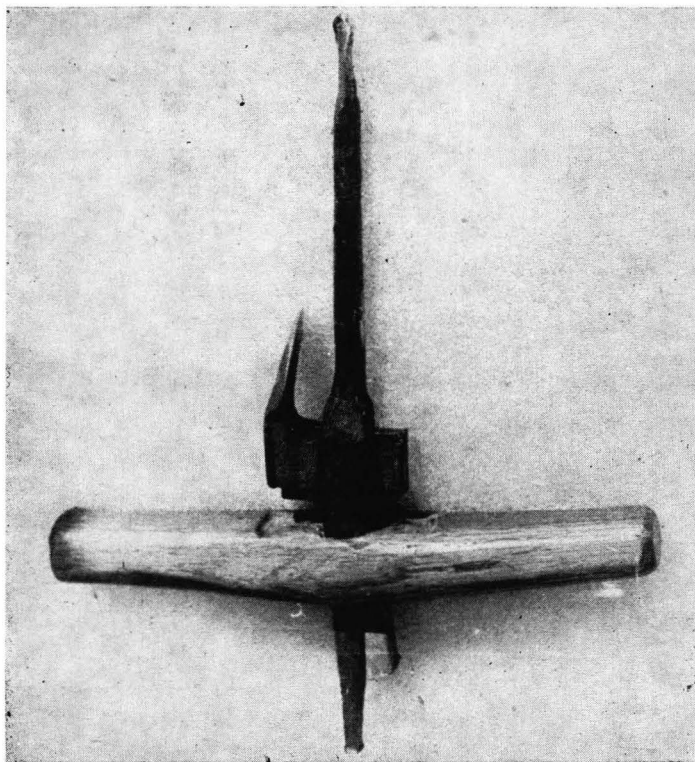
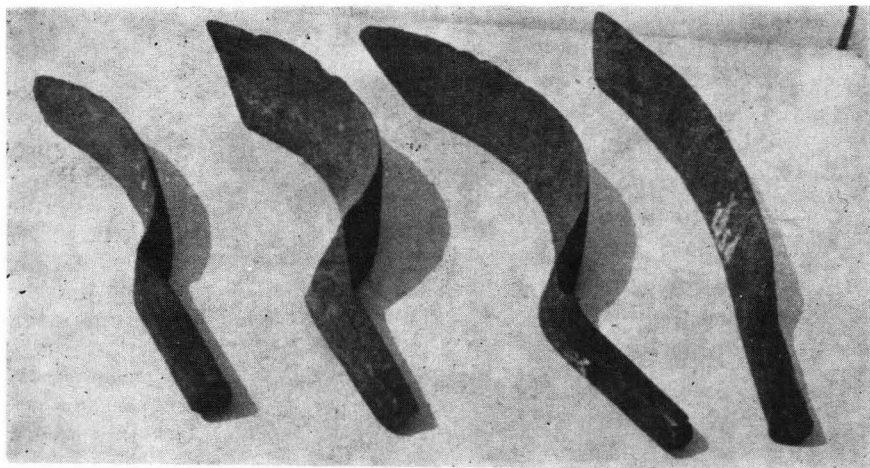
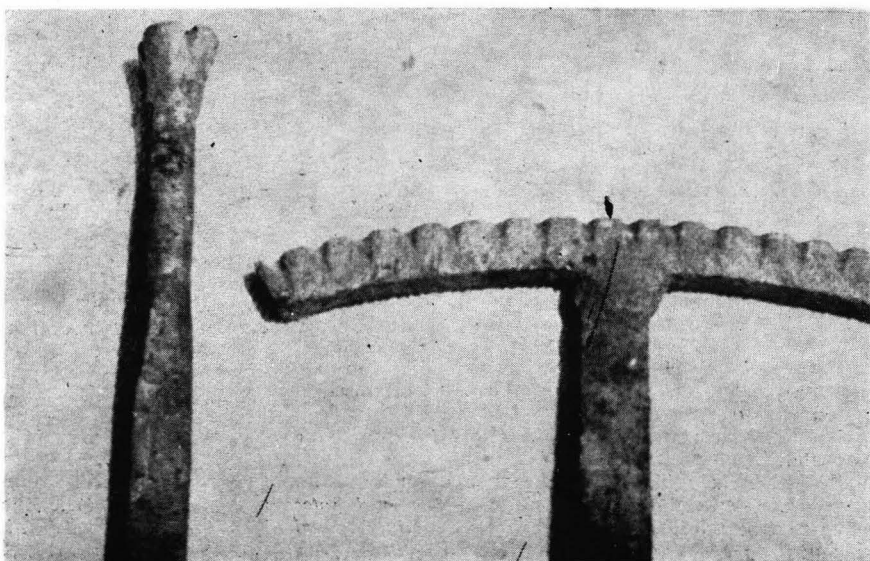

Fig. 2. Tortar

Abb. 2. „Tortar“

Fig. 3. Unelte de inchistrit („inchistritori“)

Abb. 3. Verzierwerkzeug

care au boi, după ce săvârșesc lucrul pământului, apoi se duc în chirie de aduc de la ocnă, alții aduc vin de la podgorie. Aceia fără boi se năimesc salahori, alții la prașilă, alții la seceră, lucrând la plată... Alții din preajma pădurilor precum satele Baia, Bogdănești, Boroaia... duc cherestele pe la țiguri, tâlpi, costoroabe, grinzi, căpriori, leături, draniță, scinduri și lătoaie precum și lemnul de foc, aduc de vîndut în Fălticeni. Satul Baia are meserie de făcut cofe, poloboace, căzi, putini, ciubere și le duc de vîndut pe la țiguri și la schelea Sculeni. O samă de lăcuitori tot din satul de mai sus însemnat sînt butnari și stoleri care se duc vara și lucrează pe la țiguri²¹.

În documentele de arhivă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care conțin numeroase informații cu privire la meșteșugurile de prelucrare a lemnului practicate în această regiune, se indică unele diferențieri și specializări și în cadrul dogăritului. De exemplu, într-o situație statistică din anul 1893, privitoare la meșteșugarii din județul Baia, sînt menționați 79 dogari și butnari și 10 cofari²². „Dogăria“, „butnăria“ și „cofăria“ sînt considerate ca meșteșuguri deosebite și în anii următori²³. În prezent, denumirea de butnar sau cofar nu se mai folosește de către meșteșugarii din Baia și Bogata care, lucrînd diferite forme de vase din doage — se numesc „dogari“. Există, însă, și astăzi, un fapt deosebit de semnificativ pentru importanța ce au avut-o în trecut atelierele în care se lucrau cofe („cofăriile“) și anume, folosirea de către dogari a acelei unități de măsură pentru produsele lor denumită „cofa plină“, apărută ca urmare a mării producții de vase de acest fel²⁴.

Meșteșugul dogăritului se practica, în anul 1975, în satul Bogata, în 23 ateliere, iar în satul Baia, în 8 asemenea ateliere și într-un atelier cooperatist cu 11 lucrători, care funcționează în centrul de comună²⁵.

Meșteșugul este cunoscut, însă, de un număr mult mai mare de meșteșugari, ajungînd la 80% din totalul gospodăriilor din Bogata (378) și 15% din gospodăriile existente în Baia (1376).

²¹ Ibidem, dos. 1933, f. 117—118.

²² Arh. St. Suceava, fond Prefectura Baia, dos. 15/1893, f. 10.

²³ De exemplu, în anul 1895, în orașul Fălticeni sînt înregistrați 14 dogari și 16 cofari (arh. St. Suceava, fond Prefectura Baia, dos. 14/1893).

²⁴ Această „cofa plină“ se dovedește a fi echivalentă cu 10 ocale.

²⁵ O cooperativă de dogărie a mai funcționat în Baia în jurul anilor 1912 (*Dicționarul statistic al României întocmit pe baza rezultatelor definitive ale recensămîntului general al populației din 19 dec. 1912*, vol. 2, Buc., 1915, p. 854).

rend des Sommers der Feldarbeit. Jene die Ochsen haben, gehen und verdingen sich, nach Beendigung der Feldarbeit, und bringen vom Salzbergwerk Salz, andere Wein von den Weingütern. Die, die keine Ochsen besitzen, gehen als Tagelöhner, andere zum Hacken und wieder andere zur Mahd und arbeiten für Lohn ... Andere, aus der Nähe der Wälder, wie die Dörfer Baia, Bogdănești, Boroaia... führen Bauholz auf die Märkte, Sohlswellen, Fußpfetten, Balken, Sparren, Latten, Schindeln, Bretter und Schwarten wie auch Brennholz, das sie zum Verkauf nach Fălticeni bringen. Das Dorf Baia hat das Böttchergewerbe und macht Kufen, Stückfässer, Bütten, Zuber, Schäffer und bringen sie zum Verkauf auf die Märkte und zum Hafen Sculeni. Eine Anzahl von Bewohnern aus dem genannten Dorf sind Büttner und Schreiner und gehen im Sommer und arbeiten in den Marktflecken²¹.

In Archivdokumenten aus der zweiten Hälfte des XIX. Jh., die zahlreiche Hinweise auf die in dieser Gegend ausgeübten holzverarbeitenden Gewerbe umfassen, erwähnt man gewisse Unterschiede und Spezialisierungen im Rahmen des Böttcherhandwerks. In einer Statistik des Jahres 1893, die sich auf die Handwerker des Kreises Baia bezieht, werden 79 Faßbinder und Böttcher und 10 Küfer²² angeführt. Die Faßbinderei „dogăria“, die Böttcherei „butnăria“ und die Kuferei „cofăria“ werden auch in den folgenden Jahren als besondere Gewerbe eingeschätzt²³. Gegenwärtig werden die Bezeichnungen Böttcher bzw. Küfer von den Handwerkern aus Baia und Bogata nicht mehr benutzt, die verschiedene aus Dauben hergestellte Gefäßformen anfertigen, sich dabei jedoch als Faßbinder bezeichnen. Doch gibt es auch heute noch eine Tatsache, die für die Bedeutung, die früher den Werkstätten zufiel, in denen man Kufen herstellte und die „cofării“ — Kufnereien genannt wurden, bezeichnend ist, und zwar, daß die Faßbinder für ihre Gefäße die Maßeinheit „cofa plină“ (Vollkufe) benutzen, die infolge der großen Produktion derartiger Gefäße²⁴ aufgekomen sein mag.

Das Böttcherhandwerk wurde 1975 in Bogata in 23 Werkstätten und in Baia in 8 ausgeübt, zu denen noch eine genossenschaftliche Werkstätte mit 11 Arbeitern hinzukommt, die in der Ortsmitte liegt²⁵.

Das Gewerbe verstehen jedoch wesentlich mehr Handwerker, deren Prozentsatz sich auf rund 80% der Gehöfte aus Bogata (378) und 15% jener aus Baia (1376) beläuft.

²¹ Ibidem, Doss. 1933, Bl. 147—148.

²² Staatsarchiv Suceava, Fond Prefectura Baia, Doss. 15/1893, Bl. 10.

²³ Z.B. im Jahre 1895 werden in der Stadt Fălticeni 14 Böttcher und 16 Küfer geführt (Staatsarchiv Suceava, Fond Prefectura Baia, Doss. 14 — 1893).

²⁴ Diese „volle Kufe“ entspricht einer Menge von 10 Oka.

²⁵ Um das Jahr 1912 gab es in Baia eine Böttchergenossenschaft (*Dicționarul statistic al României întocmit pe baza rezultatelor definitive ale recensămîntului general al populației din 19 dec. 1912*, Band. 2, Bukarest, 1915, S. 854).

Fig. 4. Bulat

Abb. 4. „Bulat“

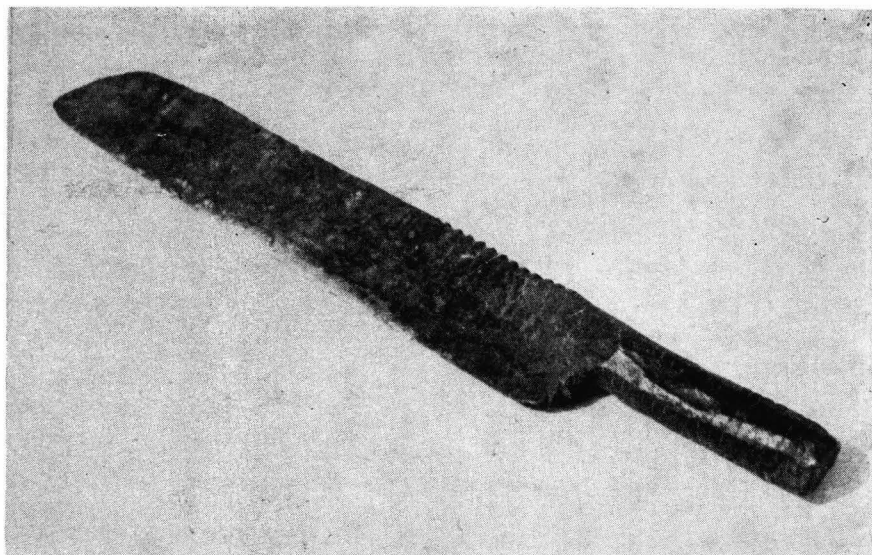
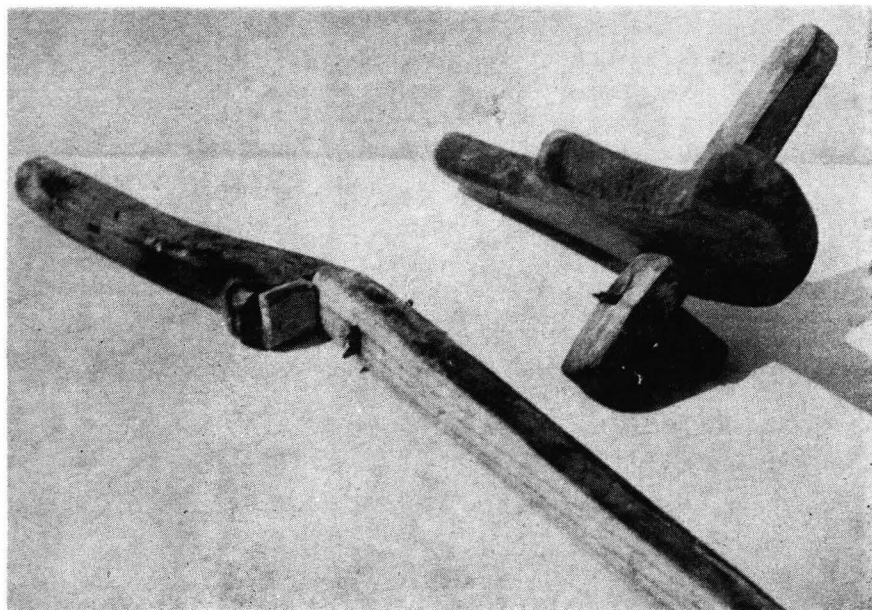

Fig. 5. Gărdinare

Abb. 5. Krösen

Categoriile de produse în raport cu funcția produselor

Meșteșugarii dogari din Baia și Bogata lucrează tot felul de vase din doage, răspunzând unor variate cerințe de ordin practic ale gospodăriilor particulare, gospodăriilor agricole de producție și ale unor întreprinderi de stat, de industrializare a produselor agro-alimentare, dintr-o întinsă zonă a Moldovei (fig. 18).

În raport cu funcția produselor, aceasta implicând forme și dimensiuni anumite, se disting următoarele categorii:

I. Vase pentru păstrat lichide și semilichide în compoziția cărora intră apa:

- a) — cofe pentru apă:
 - „ocuța“ (1,250 l)
 - „garnița“ (gărnicioara) (2 l)
 - cofăelul (4 l)
 - cofa (9 l). Dintre acestea, ocuța și garnița se folosesc și la culesul și transportul fructelor de pădure.

Erzeugnisgattungen und deren Bestimmung

Die Böttcher aus Baia und Bogata stellen eine ganze Reihe von Daubengefäßen her, die verschiedene praktische Bedürfnisse der Privatgehöfte, wie auch der Landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften und der Staatsbetriebe für Industrialisierung der Landwirtschafts- und Lebensmittelherzeugung, über ein ausgedehntes Gebiet der Moldau, befriedigen. (Abb. 18).

In Beziehung auf die Zweckbestimmung der Erzeugnisse, die sich auf Form und Ausmaße auswirkt, unterscheidet man folgende Gattungen:

I. Gefäße zur Aufbewahrung von Flüssigkeiten und Halbfliissigkeiten, die Wasser enthalten:

- a) — Wassereimer:
 - „ocuța“ (1,25 l)
 - „garnița“ (gărnicioara) (2 l)
 - cofăelul (4 l)
 - cofa (9 l). Von den angeführten Formen benutzt man die ersten beiden auch zum Sammeln und Befördern von Waldfrüchten.

Fig. 6. Despicarea roatei de lemn în șpani

Abb. 6. Spalten der Baumscheibe in „șpani“

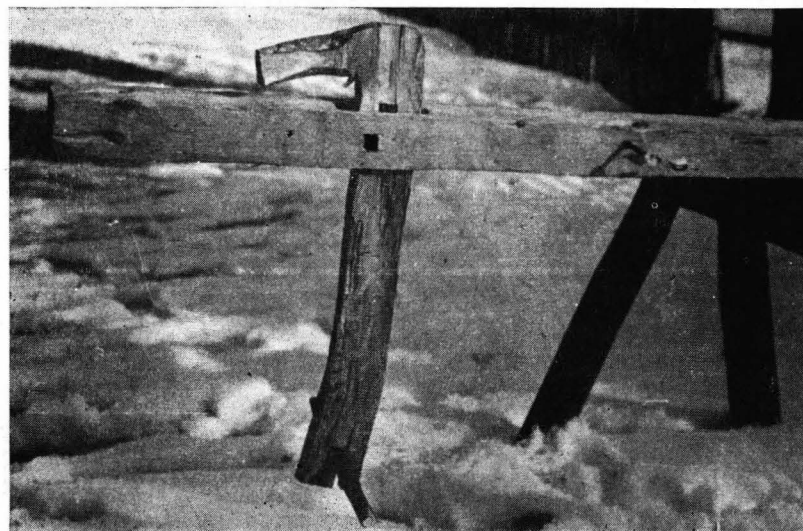

Fig. 7. „Cine“ pentru cioplit doage

Abb. 7. „Cine“, Böttcherbank zum Zurichten der Dauben

Fig. 8. Trasul doagelor pe cant la „masă“ (gealău mare)

Abb. 8. Abrichten der Dauben auf der Raubbank „masă“

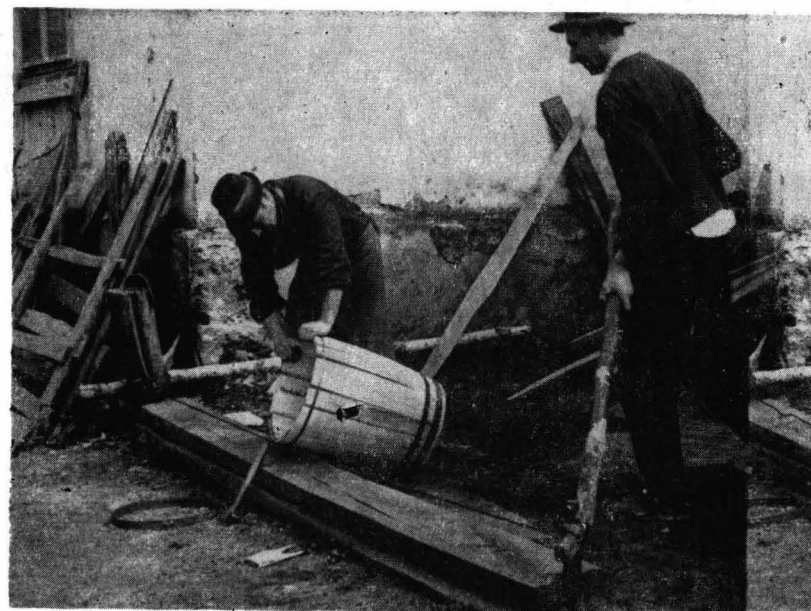

Fig. 9. Stringerea butoiului cu parul

Abb. 9. Zusammenziehen des Fasses vermittels des Pfahls „parul“

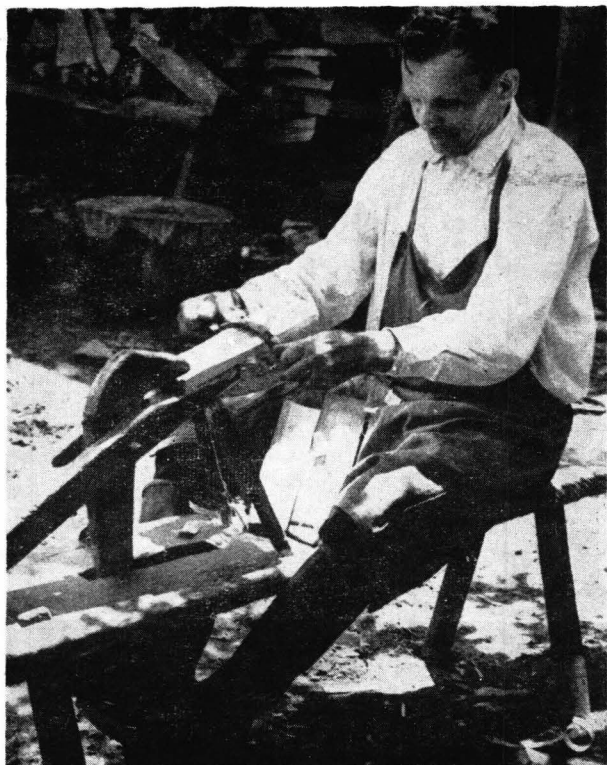

Fig. 10. Fasonarea doagelor la scăunoaie

Abb. 10. Zurichten der Dauben auf der „scăunoaie“ –
Böttcherbank

Fig. 11. Montarea mantalei (legarea butoiului pe cerc)

Abb. 11. Zusammenstellen des Mantels „manta“

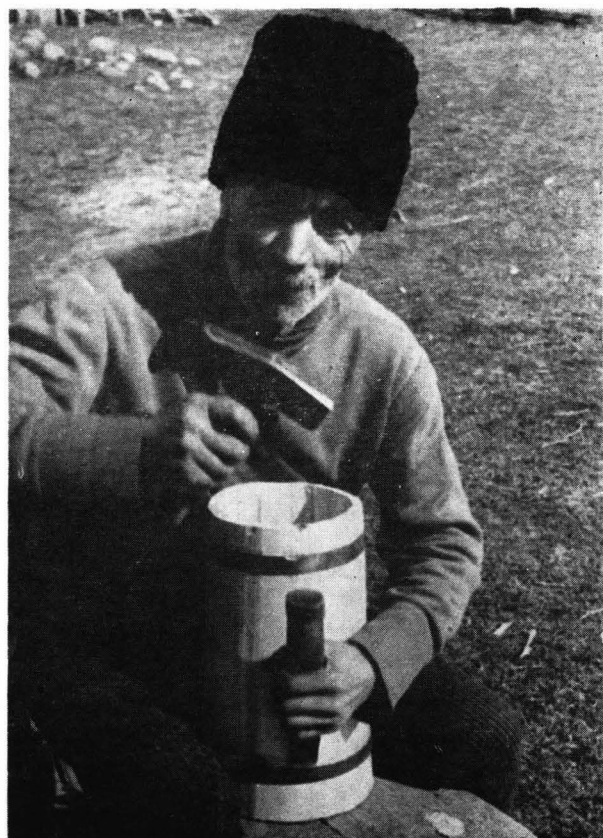

Fig. 12. Baterea cercului cu ciocanul și buțicul

Abb. 12. Aufziehen der Reifen mittels Reifenziehers und
Hammers

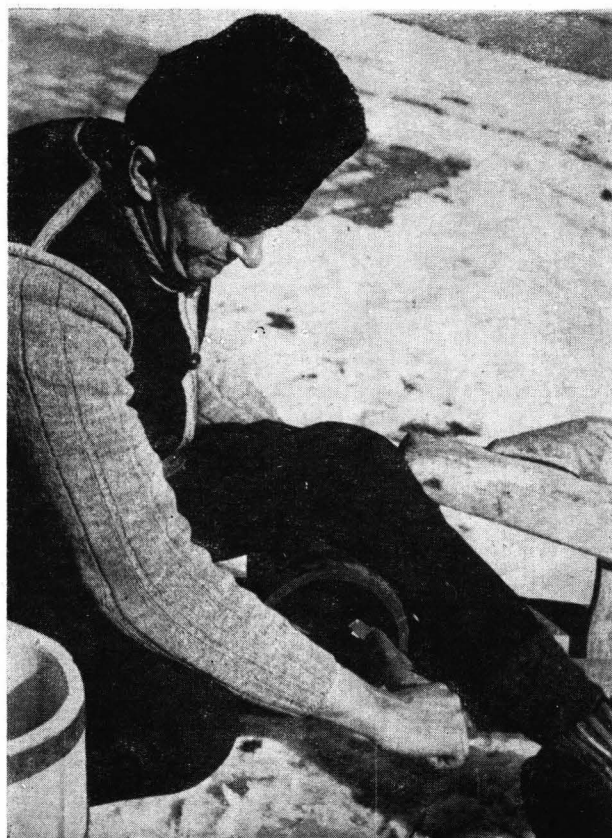

Fig. 13. Vasele mici se gădinesc ținându-le pe scăunoaie,
„sub picior“

Abb. 13. Kleine Gefäße werden „unterm Bein“ auf der
„scăunoaie“ Böttcherbank mit der Nut versehen

- ciuturi de fîntînă
- putineie pentru borș
- putineie pentru murături
- bote pentru slatină
- butoaie pentru vin
- zăcători pentru struguri și prune

b) Vase pentru lapte și produse lactate:

- donițe și găleți pentru mulș lapte
- budace de stîină pentru lapte
- fedeleșe pentru lapte acru
- șteanuri pentru janț
- chiagornițe
- putineie pentru ales unt
- putini pentru brînză, cea mică, de 10 kg, numindu-se și „fișcuță“.

II. Vase pentru transportat și păstrat fructe, legume, cereale:

- budace pentru cules fructe de pădure
- dimirliile pentru cereale; înainte vreme aceste vase au fost folosite și ca instrumente de măsurat
- ciuberele, cu multiple întrebuințări în gospodărie.

III. Vase pentru spălat rufe:

- vane (bălii)
- ciubere
- căzi pentru scăldat („băi“).

Dintre toate aceste categorii de vase, cofițelor li s-a atribuit și un rol decorativ în interiorul locuinței țărănești, fiind ornamentate prin pirogravare.

Materia primă folosită, în cea mai mare măsură de către meșteșugari, la confecționarea acestor produse de dogărie, este lemnul de brad și molid, procurîndu-se din pădurile din apropiere sau de la Suha, Găinești, Crucea, Vatra Dornei.

Lemnul rășinos de molid — „gras, lucios, des la mînji“ (compact) — este preferat pentru cele mai multe categorii de vase deoarece „se prelucrează ușor și frumos, dă gust bun alimentelor și apei — pe care, cofițele o păstrează rece, un timp mai îndelungat“²⁶.

Pentru torțile de cofe s-a folosit, întotdeauna, lemnul de fag, iar pentru confecționarea butoaielor se folosește, în special de către atelierul cooperatist, lemnul de stejar, frasin, ulm și fag — esențe potrivite cu destinația acestor vase. Astfel, dacă pentru butoaiele de băuturi spirtoase, care au o mai mare circulație (trebuînd deci să fie etanșe și durabile), se folosește lemnul de stejar, butoaiele ce servesc ca ambalaje ale produselor uscate, se confecționează din lemn de fag. Rareori se confecționează vase cu burduf (cu doagele curbate) și din lemn de brad, dar în acest caz nu se poate folosi cheresteaua, pentru că la curbat, lemnul „răsare la cioturi“ (se rupe), ci numai cel despîcat cu „dogarul“, cioturile fiind astfel înlăturate.

- Brunneneimer
- Standbüttlen für „borș“ (Kleienwasser, vergoren)
- Einsäuerbüttlen
- Salzlakeeimer
- Weinfässer
- Gärböttiche für Trauben und Pflaumen

b) Gefäße für Milch und Milchprodukte:

- Melkeimer
- Milchschäffer
- Sauermilchkannen
- Molkestandbüttlen
- Labgefäße
- Stoßbutterfässer
- Käse-Standbüttlen, die kleinere — 10 l wird auch „fișcuță“ genannt.

II. Gefäße zum Befördern und Aufbewahren von Früchten, Gemüse, Körnern:

- „budace“, Büttlen zum Waldfrüchtesammeln
- „dimirlii“, Getreidegefäße, die früher auch zum Messen benutzt wurden.
- Zuber, die verschiedenen Bestimmungen in der Wirtschaft dienen.

III. Zum Wäschewaschen und -bleichen dienende Gefäße:

- Wannen
- Zuber
- Badewannen

Unter den aufgezählten Gattungen fiel den „cofițe“ auch eine dekorative Rolle in der Bauernstube zu, waren sie doch durch Brandstempeltechnik verziert.

Als Rohstoff benutzte man hauptsächlich Tannen- und Fichtenholz, das aus den Wäldern der Umgebung oder von Suha, Găinești, Crucea und Vatra Dornei beschafft wurde.

Das „fette, glänzende und dichtfaserige“ (kompakte) harzige Fichtenholz wird zur Anfertigung der meisten Gefäßgattungen vorgezogen, da „es sich leicht und schön verarbeiten läßt und den Lebensmitteln bezw. dem Wasser einen angenehmen Geschmack verleiht, das in den Standeimern (cofițe) längere Zeit kühl bleibt“²⁶.

Für die Standeimerhenkel benutzte man stets Buchenholz, zur Herstellung der Fässer dagegen, und zwar besonders in der genossenschaftlichen Werkstatt, Eichen-, Eschen-, Ulmen-, oder Buchenholz, der Bestimmung der Gefäße entsprechend. So wurden für alkoholische Getränke Fässer aus Eichenholz hergestellt, da sie dichter und dauerhafter sein mußten, während man für Fässer, die lediglich als Verpackung verschiedener fester Stoffe dienen, Buchenholz verwendete. Bauchige Fässer (also aus gebogenen Dauben hergestellte) fertigt man selten aus Nadelhölzern an. Doch läßt sich dabei kein Schnittholz benutzen, da es beim Biegen bricht (vor allem bei den Astknoten). Geeignet ist lediglich vom Böttcher der Faser nach gespaltenes Holz, eine Technik bei der die Astknoten beseitigt werden.

²⁶ Inf. Vasile Ungureanu, n. 1914, Baia.

²⁶ Inf. Vasile Ungureanu, geb. 1914, Baia.

Fig. 14. Dogitul lemnului

Abb. 14. Daubenherstellung

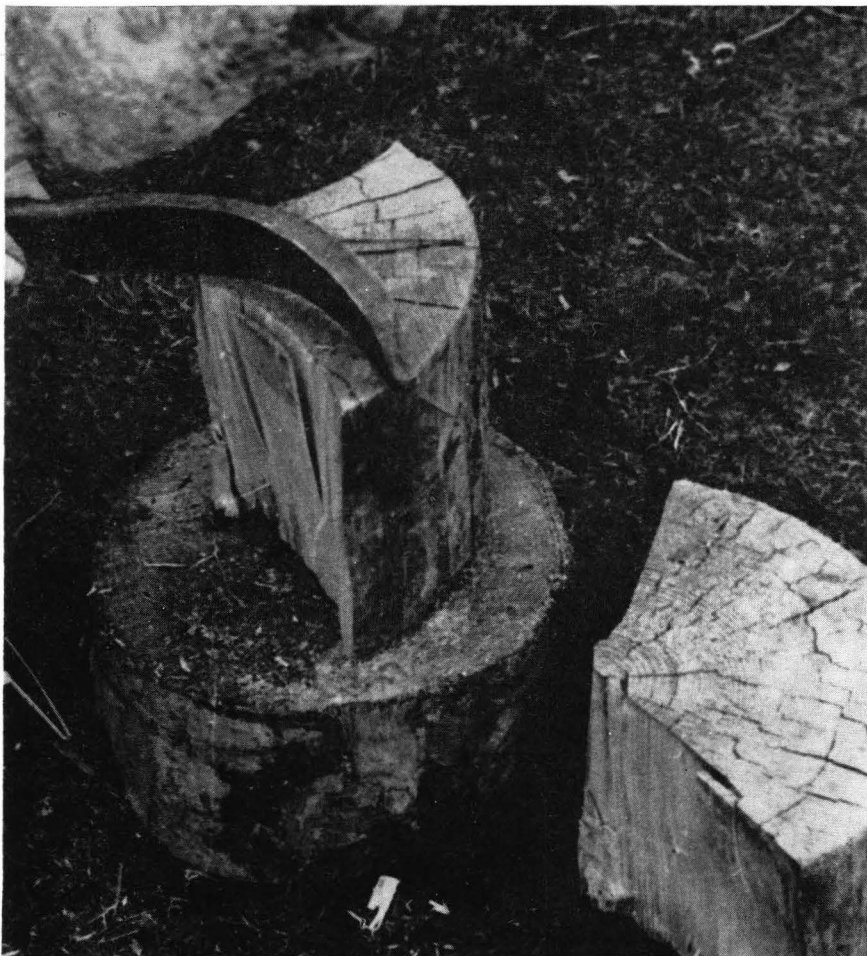

Fig. 15. Curățatul putinei cu scoaba

*Abb. 15. Ausfertigen mit der
„scoaba“ — Schabe*

Fig. 16. Meșteri din Baia și Bogata cu produse de vânzare în piața orașului Iași, în anul 1975

Abb. 16. Böttcher aus Baia und Bogata mit ihren Erzeugnissen auf dem Markt in Iași, 1975

Lemnul pentru doage trebuie să întrunească anumite calități: să nu fie putred sau atacat de ciuperci, să nu aibă cioturi și să se crape drept. Lemnul se încearcă tăindu-se o așchie din trunchiul arborelui, dintr-o porțiune apropiată de rădăcină și despiciindu-se.

Pentru legarea vaselor, în prezent, se folosesc numai cercuri metalice, pînă în anii 1945—1946, folosindu-se cercurile de lemn. Lemnul pentru cercuri, căutat a nu fi „iute“ (ca să nu se despic ușor) se prelucra de verde („se strîmbe de crud“). Pentru cercurile mai late (la cofițe, putinele, do-nițe), se folosea lemnul de carpen, stejărel sau cireș, cojit și apoi despicat în „feliuțe“ ce se netezeau cu cuțitoaia. Cercurile pentru putini, butoaie, căzi se făceau din crengi de alun, de multe ori și necojite, despiciindu-se în două „beldii“. „Înnodate“ la capete, cercurile se păstrau spre a se usca, în legături de cîte 10 bucăți (așezate unul în altul), o asemenea legătură numindu-se „coif de cercuri“. În momentul întrebuițării lor, se muiau în apă rece sau caldă, li se făceau „pîjurile“, numite și „căței“ (crestăturile în care cercul, măsurat pe vasul respectiv, se încheia), capetele subțiate ascunzîndu-se dedesubt. Cercurile de lemn sînt considerate a fi mult mai bune decît cele metalice²⁷, acestea asigurînd o mai mare durabilitate vaselor.

²⁷ Cercurile de metal sînt repede „atacate“ de sarea din murături.

Das Daubenholz muß eine Reihe von Bedingungen erfüllen, und zwar: darf es weder morsch, noch von Pilzen angegriffen sein, noch — wie gezeigt — Astknoten aufweisen und muß gerade spalten. Man untersucht das Holz auf seine Güte, indem man vom Wurzelende des Stammes ein Stück losschneidet und dieses spaltet.

Zum Binden der Gefäße benutzt man gegenwärtig ausschließlich Eisenbänder. Bis 1945—1946 dienten dazu auch Holzreifen. Das für die Reifen bestimmte Holz wurde daraufhin untersucht, nicht „iute“ (scharf) zu sein (damit es nicht leicht springe). Es wurde noch in grünem Zustand verarbeitet (denn roh ließ es sich biegen). Für breitere Reifen (bei Standeimern, Bütten und Tönnchen) benutzte man Esche, Jungeiche oder Kirsche, die geschält und hernach in „Scheibchen“ gespalten wurden, die man mit dem Schabmesser glättete. Für Standbütten, Fässer und Wannen verwendete man Reifen aus Haselholz, häufig auch ungeschält, das man einfach der Länge nach spaltete („beldii“). An den Enden „verknüpft“, bewahrte man die Reifen in Bündeln zu je 10 Stück (ineinandergelegt) auf, wobei ein derartiges Bündel als „coif de cercuri“ (Reifenhelm) bezeichnet wurde. Sobald man sie zu benutzen dachte, wurden sie in kaltem oder warmem Wasser eingeweicht und die „pîjuri“ oder „căței“ eingeschnitten (d. h. die Einschnitte vermittels derer der am Gefäß abgelängte Reif an seinen Enden verbunden wurde); das dünnere Ende schob man unter das dickere. Die Holzreifen gelten als viel besser als die eisernen²⁷, da derart gebundene Behälter dauerhafter sind.

²⁷ Die Eisenreifen werden schnell vom Salz des Eingesäuerten „angegriffen“.

În raport cu tehnicile de lucru folosite la prelucrarea doagelor și confecționarea fundurilor, în satele Baia și Bogata se disting trei tipuri de produse și anume: vase tronconice, vase cu burduf și vase cu baza eliptică („lătărețe“).

I. *Vasele tronconice*, de diferite mărimi, se clasifică la rîndul lor în: vase deschise — cu o toartă (cofele, donițele, dimirliile), cu două torți (ciuberele, vanele) sau fără toartă (zăcătorile pentru struguri), vase închise, cu capac (putinele pentru borș, putinele pentru ales unt) și vase „înfundate“ (cu ambele funduri fixate în gardină), de exemplu putinele pentru brînză și murături.

Tot în legătură cu tehnicile de lucru folosite, la vasele tronconice se distinge categoria cofițelor „închistrite“.

II. Categoria *vaselor cu burduf* cuprinde butoaiele cu doagele curbate prin focăit, dar și fedeleșele și ciuturile la care burduful este doar aparent, fiind realizat prin cioplirea doagelor, pe fața exterioră, cu cuțitoaia rotundă.

III. *Vasele cu baza eliptică* („lătărețe“) sînt de formă tronconică și deschise (vanele de spălat rufe, căzile de baie) sau cu generatoare paralele („cu fundurile totuna“): budace cu capac pentru cules și transportat fructe de pădure și botele înfundate, prevăzute cu vrană, pentru slatină, acestea fiind vase de purtat în spate cu ajutorul unor curele sau sfori.

Realizarea acestor forme de vase implică folosirea unor anumite tehnici de lucru pentru fiecare categorie de produse în parte. Astfel, dacă fasonarea lemnului brut în doage, confecționarea cercurilor, „legarea“ vasului pe cerc, gărdinitul, montarea fundurilor, finisarea vaselor se realizează în același fel, la toate produsele de dogărie, folosindu-se unelte potrivite cu mărimea vasului respectiv, confecționarea torților, încheierea vasului la cel de al doilea capăt, confecționarea fundurilor și a capacelor sînt lucrări care se execută diferențiat de la o categorie de produse la alta.

Torțile, în cazul vaselor tronconice, apar fie ca prelungiri ale unor doage (la donițe, ciubere, dimirlii), fie dispuse perpendicular față de axul principal al vasului și la nivelul acestuia, dar mărindu-i gabaritul (la cofe). Tot din prelungirea unor doage se execută și „urechile“ vaselor cu capac.

La vasele cu burduf, după montarea mantalei, intervine operația focăritului care face posibilă curbarea doagelor și stringerea vasului la cel de al doilea capăt.

Aufgrund der benutzten Techniken, die beim Herstellen der Dauben und Böden angewandt wurden, unterscheidet man in den Ortschaften Baia und Bogata drei Gefäßtypen und zwar: kegelstumpfförmige, bauchige und solche mit elyptischem Boden („lătărețe“).

I. *Die kegelstumpfförmigen Gefäße* verschiedener Größen lassen sich ihrerseits in folgende Gattungen unterteilen: *offene Behälter* — mit einem Henkel (Standeimer, Tönnchen, Getreidemaße), mit zwei Henkeln (Zuber, Wannen), henkellose (Traubengärbütten), *geschlossene Behälter* mit Dekkel (Borș-Behälter, Butterfässer) und „verschlossene“ Gefäße (bei denen beide Böden eingefalzt sind), z. B. Weißkäsebütten und Einsäuerbütten.

Ebenfalls auf die benutzte Herstellungsweise bezogen, unterscheidet man die Gattung der „cofițe închistrite“, d. h. der verzierten Holzkannen.

II. Die Gattung der *bauchigen Gefäße* umfaßt sowohl Fässer mit feuergebogenen Dauben, als auch die „fedeleșe“ und „ciuturi“ (Fäßchen und Schöpfeimer), bei denen die Bauchung nur scheinbar auftritt, was auf das Behauen der Daubenaußenseite zurückzuführen ist, das mit dem Rundschaber ausgeführt wird.

III. *Gefäße mit ellyptischer Grundfläche* („lătărețe“) sind kegelstumpfförmig und oben offen (Waschwannen, Badewannen) oder weisen sie parallele Generatoren auf, d. h. Boden und Deckelfläche sind deckungsgleich: Standbütten mit Dekkel zum Sammeln und Befördern von Waldfrüchten, Standbütten und -eimer mit eingefalztem Deckel für Salzlake, die mit Hilfe eines Riemen- oder Schnurpaares auf dem Rücken getragen werden.

Zur Anfertigung dieser Gefäßformen, bzw. -gattungen werden verschiedene Techniken angewandt, d. h., insoweit das Zurichten der Dauben, die Herstellung der Reifen, das Binden der Gefäße, das Einschneiden der Kimme, das Einsetzen der Böden und das Ausfertigen der Gefäße sich bei allen Daubenerzeugnissen gleich, wobei der Gefäßgröße entsprechende Werkzeuge zur Anwendung gelangen, bildet das Anfertigen der Henkel, das Einfalzen des Deckels, die Herstellung der Böden und Deckel Arbeiten, die von Fall zu Fall verschieden ausgeführt werden.

So erweisen sich die Henkel im Falle der kegelstumpfförmigen Gefäße (donițe, ciubere, dimirlii — Standeimer, Zuber, Meßgefäße) entweder als Verlängerung gewisser Dauben oder stehen sie senkrecht zur Hauptachse des Behälters, überschreiten dessen Oberrand nicht, vergrößern dagegen den Gefäßumfang (im Falle der Standeimer — cofe). Ebenfalls durch Verlängern von Dauben erlangt man die „Ohren“, d. i. die Henkel der Deckelgefäße.

Bei den bauchigen Gefäßen folgt auf die Schaffung des „Gebindes“ das Biegen der Dauben unter Einwirkung des Feuers, „focăritul“ und deren Zusammenziehen am Oberrand.

La confecționarea fundurilor se procedează în mod diferit, în funcție de forma lor: rotundă sau eliptică.

În comuna Baia, confecționarea lor se realizează pe două căi: pe cale manuală, în cadrul atelierelor particulare, autorizate și cu ajutorul mijloacelor mecanizate, în atelierul cooperatist. Pentru prelucrarea manuală a lemnului, se folosesc următoarele unelte:

— „bestia“ (beșchia), cu care se taie trunchiurile de copaci în butuci și apoi în roate²⁸.

— „cordarul“ (fierăstrăul), cu care se nivelează capetele vaselor, se croiesc fundurile, tăindu-se pe șarul trasat cu compasul.

— toporul, cu care se curăță butucii de crengi și coajă și se despică roatele în „șpani“ (pătrare).

— „dogarele“²⁹ (patru la număr, în raport cu diferitele mărimi de vase), bulatul³⁰ și maiul de lemn, cu care se despică șpanii în doage.

— „cinele“, cu care se fasonază doagele în pădure³¹.

— scaunul de dogărie (scăunoaia)³².

— cuțitoaia dreaptă, cu care se cioplesc și se netezesc doagele drepte, se „tivesc“ vasele la capete și se face „faldul“ la funduri (li se subție muchia).

— cuțitoaia curbă - concavă, pentru cioplit și netezit doagele pe dinafară și convexă, pentru scobit înăuntru.

— gealăul mare (masa), la care se trag doagele pe cant.

— „măsuri“ (modele) de doage, după care se realizează profilul lor, în raport cu mărimea vasului.

— „tortarul“, cu care se perforază torțile.

— ilăul, dalta, priboiul, nituri și ciocanul, pentru confecționarea cercurilor din balot de metal.

— „băietul“ (clamă metalică), cu ajutorul căreia se fixează prima doagă pe cere³³.

Beim Herstellen der Böden verfährt man verschieden, je nach deren Form: rund oder elliptisch.

In der Gemeinde Baia fertigt man die Böden auf zwei Arten an: mit der Hand in den Privatwerkstätten und vermittels mechanischer Vorrichtungen in der genossenschaftlichen Werkstätte. Bei der manuellen Bearbeitung kommen folgende Werkzeuge zur Anwendung:

— die „bestia“, „beșchia“, eine Zugsäge, mit der man den Stamm in längere „butuci“ und kürzere „roate“²⁸ zerschneidet.

— der „cordar“, eine Säge vermittels derer man die Daubenenden beschneidet und die Böden ausägt, wobei man entlang des mit dem Kompaß angerissenen Umfangs vorgeht;

— die Axt, mit der man die gefällten Stämme von Ästen und Rinde befreit und die „roate“ genannten Scheiben zu Kloben „șpani“ zerspaltet;

— „dogarele“²⁹ (4 Stück je nach Faßgröße), die Spaltklinge „bulatul“³⁰, der Schlägel „mai“, vermittels derer die Dauben abgespalten werden;

— der „Hund“ — „cinele“, auf dem die Dauben im Wald zugrichtet werden³¹.

— der Böttcherstuhl „scaun, scăunoaia“ (Hinzenbank)³²;

— das gerade Schneide- oder Ziehmesser „cuțitoaia“, mit dem die geraden Dauben geglättet werden, die Gefäßkanten beschnitten und die Böden zugrichtet werden, d. h. man schäftet den Rand, um ihn in die Kimme einzufalzen;

— das als Rundschaber bekannte gebogene Ziehmesser „cuțitoaie curbă“, das konvex zum Aushöhlen, konkav zum Abrunden der Dauben dient;

— der „gealăul mare“, auch „masa“ (Tisch) genannt, d. h. die Fugebank auf der die Daubenkanten abgerichtet werden;

— die „măsuri“ (Maße), d. h. Schablonen, aufgrund derer die Dauben der Gefäßgröße entsprechend zugeschnitten werden;

— der „tortar“, ein Bohrer, vermittels dessen die Henkel gebohrt werden;

— der Bandhaken oder Reifenzieher, Hammer, Niete, ein Dorn zur Herstellung und zum Aufziehen eiserner Faßreifen aus Bandeisen;

— der „băietul“, eine Eisenklemme, mit deren Hilfe die erste Daube am Reifen befestigt wird³³;

²⁸ Tăieturile butucilor în roate se fac la o distanță de 5 cm de o parte și de alta a „pragurilor de cepuri“.

²⁹ Cuțite curbate, din metal masiv.

³⁰ Cuțit drept, din metal masiv.

³¹ Înainte vreme, doagele se fasonau, în mod obișnuit, în pădure. Pentru aceasta se folosea „cinele“ care putea fi ușor improvizat pe loc: în timpul lucrului, meșteșugarul sta pe un trunchi de lemn.

³² Părțile componente ale scaunului de dogărie sînt: scaunul propriu-zis, „puntea“, care susține „falca“, prin care e petrecut „clobanțul“, prevăzut la capătul inferior cu „tălpig“.

³³ Clama aceasta înlocuiește pe acel băiat care trebuie să ajute la montarea mantalei.

²⁸ Die Stämme werden in einer Entfernung von rund 5 cm einer- und andererseits der „praguri de cepuri“ — Daubenenden zersägt.

²⁹ Krummmesser aus massivem Eisen.

³⁰ Gerades Messer aus massivem Eisen.

³¹ Einst wurden die Dauben im Wald zugrichtet. Dazu benutzte man den „cinele“, = „Hund“ der sich leicht an Ort und Stelle anfertigen ließ; bei der Arbeit saß der Handwerker auf einem Baumstamm.

³² Die Bestandteile des Böttcherstuhls (Hinzenbank) sind: der eigentliche Stuhl, die „puntea“, (Brücke), die die „falca“ (Backe) trägt, durch die der „clobanțul“ hindurchgeführt ist, an dessen Unterende der „tălpig“ (von talpă-Sohle) befestigt ist.

³³ Diese Klemme ersetzt den Jungen, der beim Herstellen des „Gebindes“ hilft.

— „bițicul („buțicul“)³⁴, „păpușa“³⁵ și ciocanul, cu care se bat cercurile pe vas³⁶.

— gărdinare (gărdinarul și „cocioaba“), pentru gărdinit³⁷.

— compasul, cu care se ia măsura pentru funduri.

— „pirostră“ („grătarul“), în care arde focul în timpul focăritului butoaielor.

— șurubul (din lemn sau din metal), ori parul (virtejul), cu ajutorul cărora se string vasele cu burduf, după focărit, la cel de al doilea capăt.

— podișorul, din lemn, pe care se assemblează vasele mari.

— scoabe și gealăie cu talpa curbată, pentru netezirea, în final, a vaselor, în interior.

În atelierul cooperatist sint utilizate procedee și utilaje mecanizate:

— gaterul — taie bușteanul, făcându-se chereșteaua din care se vor confecționa doagele.

— „circularul“ — servește la croirea doagelor.

— „mașina de grosime“ — fasonază doagele (se scobesc pe dinăuntru și se netezesc pe dinafară).

— „avrigul“ (germ. Abrichtmaschine) — trage doagele pe cant și retează vasele — pentru nivelare — la capete, după ce li s-au montat cercurile.

— „banzigul“ (germ. Bandsäge) — taie fundurile și capacele pe „șar“.

— freza — „gîrbuiește“ vasul (se netezește în interior la capete) și se gădinește.

Celelalte lucrări — montarea mantalei, fixarea cercurilor — se execută manual, cu uneltele sus menționate³⁸.

³⁴ Pană de lemn îmbrăcată în metal, avînd muchia șanțuită.

³⁵ Ciocan de lemn îmbrăcat în metal, avînd muchia șanțuită.

³⁶ Numărul de cercuri ce se aplică vaselor variază în funcție de mărimea acestora, între 2 și 12, unele dintre ele purtînd anumite denumiri după poziția lor pe vas: cercul de la gură, cercul de la fund, cercul de la braț (al doilea cerc de la margine), cercul de la burtă.

³⁷ Gărdinarul, avînd minerul lung, se folosește pentru executat gardina la vasele mai mici, care în timpul lucrului sint ținute „sub picior“, unealta purtîndu-se cu ambele mîini. Gărdinarul, al cărui suport are forma unei cociorbe, se folosește pentru gărdinit vasele mai mari, care în timpul efectuării acestei lucrări se țin pe scaunul de dogărie „la piept“ sau la cele pe care meșteșugarul le gădinește stînd în picioare.

³⁸ Toate uneltele folosite pentru prelucrarea lemnului de către dogarii din Baia și Bogata sint confecționate de către fierarii din aceste sate: Neculai și Constantin Bastangică, Vasile Alexa, Neculai Alexa, Ion Mihalache.

— der „bițic“ oder „buțic“³⁴, die „păpușa“³⁵ (Puppe) und der Hammer vermittels derer die Eisenreifen³⁶ aufgezogen werden;

— der „gărdinar“ oder die „cocioaba“ vermittels derer man die Kimme einschneidet („gardin“)³⁷;

— der Kompaß, mit dessen Hilfe die Böden angerissen werden;

— der Dreifuß „pirostră“, „grătarul“, unter dem das Feuer beim Heißbiegen der Dauben brennt;

— die Zwinge („șurubul“ aus Holz oder Metall) und der „parul“, auch „virtejul“ mit Hilfe deren die Dauben am oberen Ende nach dem Heißbiegen zusammengezogen werden;

— der aus Holz angefertigte Podișor, ein Gestell, auf dem man große Gefäße zusammensetzt;

— Schaber und Schiffhobel, dessen Sohle rund ist und das Ausfertigen des Gefäßinneren gestattet.

Im Rahmen der genossenschaftlichen Werkstätte benutzt man mechanisierte Verfahren und Ausrüstungen:

— das Sägegatter, wo die Stämme zu Schnittholz geschnitten werden, woraus man die Dauben herstellt;

— die zum Zuschneiden der Dauben dienende Kreissäge „circular“;

— die Dickenhobelmaschine, (vermittels derer die Dauben innen ausgefräst und außen geglättet werden);

— der Abrichter, mit dessen Hilfe man die Kanten der Dauben geradehobelt und die fertigen Gefäße, nach Anbringen der Reifen, unten abgeradet;

— die Bandsäge „banzigul“ benutzt man zum Zuschneiden der Böden

— mit Hilfe der Fräsmaschine „freză“, werden die Daubenenden geglättet und die Kimme eingefräst.

Die übrigen Arbeiten, d. h. das Herstellen des Gebindes, das Aufziehen der Bänder wird vermittels der obenerwähnten Werkzeuge³⁸ mit der Hand ausgeführt.

³⁴ Mit Eisen überzogener Holzkeil, dessen Schneide eine Nut aufweist.

³⁵ Mit Eisenblech überzogener Hammer, dessen Schmalseite genutet ist.

³⁶ Die Anzahl der aufgezogenen Reifen hängt von der Größe der Gefäße ab und schwankt zwischen 2 und 12. Einige tragen gewisse Bezeichnungen, die von ihrer Stellung abhängen: „Mundreif“, „Bodenreif“, „Armreif“ (zweiter vom Rand), „Bauchreif“.

³⁷ Der „gărdinar“, mit einem langen Holzgriff versehen, dient dazu, bei kleinen Gefäßen die Kimme (Gargel) auszufräsen. Beim Arbeiten werden die Gefäße „unter dem Fuß“ festgehalten und das Werkzeug mit beiden Händen gehandhabt; der gărdinar (deutsch — Kröse) von der Form einer „cocioarbă“ (Gerät zum Herausholen des Brotes aus dem Backofen A.d.Ü.) wird bei größeren Gefäßen angewandt, indem man das Gefäß selbst auf dem Böttcherstuhl „an der Brust“ festhält, oder bei solchen, die der Böttcher stehend mit der Gargel versieht.

³⁸ Alle von den Böttchern aus Baia und Bogata benutzten Werkzeuge werden von den Schmieden dieser Dörfer hergestellt: Neculai und Constantin Bastangică, Vasile Alexa, Neculai Alexa, Ion Mihalache.

Atît în atelierele particulare cit și în atelierul cooperatist, uscarea doagelor și a torșilor de vase se face în aer liber, timp de cîteva săptămîni, acestea fiind stivuite „în gratii“ și protejate de un acoperiș sau lăsate direct în soare și ploaie. În acest din urmă caz, uscarea lemnului este grăbită.

La confecționarea diferitelor părți componente ale vaselor, meșteșugarii dogari din comuna Baia au folosit, pînă în preajma anilor 1930, *măsura în țoli*, capacitatea vaselor fiind apreciată și astăzi, mai ales de către cei ce lucrează în atelierele particulare, în „cofe“. O „cofă plină“ reprezintă ca material folosit 1/100 din 1,5 m³ de lemn, această măsură fiind echivalentă, de exemplu, cu două cofăele avînd I de 25 cm și Dg de 40 cm sau cu o puțină cu I de 35 cm și df. de 30 cm. Cofa mai mare care se lucrează aici este considerată, din punct de vedere al acestei măsuri, ca o „cofă deșartă“, trei asemenea cofe deșarte „mergînd“ la două cofe pline. De cînd și de ce se face acest calcul, destul de complicat, nimeni nu mai știe, dar, învățat fiind de la bătrîni, el este folosit ca unica modalitate de apreciere de către dogari a produselor lor, ori de cîte ori pornesc să confecționeze un vas sau cînd își evaluează marfa în bani.

Tehnica de decorare. Motive ornamentale

Un ultim aspect, în legătură cu tehnicile de lucru, îl constituie ornamentarea cofițelor.

Obiceiul de a ornamenta prin pirogravură această categorie de vase este „apucat din bătrîni“ și se practică și astăzi, mai ales, cu ocazia pregătirii unor însemnate cantități de produse de acest fel, pentru „ziua moșilor de vară“.

Despre „închistrirea cofițelor“ în jurul focului (care nu se stinge cîteva zile din vatra amenajată în ogradă), activitate ce antrenează, în special, femeile, se povestește întotdeauna cu plăcere.

Cu ajutorul a două feluri de unelte („închistritori“) și anume: „închistritoarea lată“ (o bară metalică, ușor arcuită, cu muchia crestată în zigzag) și „puiul“ (despicat „în floare“), prevăzute cu minere lungi, se realizează, prin pirogravare, un decor variat, care se îmbogățește de la un an la altul pentru că „modelele îți vin în gînd, pe măsură ca fierul se înroșește“³⁹.

Motivele ornamentale, purtînd denumiri ca „brăduț“ („brăduleț“ sau „brăzișori“), „salbă“ („sălbășoară“), „altiță“, „stînjel“, „panseluță“,

Sowohl in den Privatböttchereien als auch in der genossenschaftlichen Werkstätte werden die Dauben und Henkel der Gefäße mehrere Wochen lang an der Luft getrocknet, indem man sie zu Stapeln, „în gratii“, schichtet und unter einem Schutzdach oder unter freiem Himmel, also Sonne und Regen ausgesetzt, unterbringt. Beim letztgenannten Verfahren trocknet das Holz schneller.

Bis in die Dreißiger Jahre benutzten die Böttcher aus Baia beim Anfertigen verschiedener Bestandteile von Daubengefäßen den *Zoll* als Maßeinheit. Das Fassungsvermögen der Behälter dagegen wird selbst heute noch, besonders von den Privatböttchern in „cofe“ ausgedrückt. So bedeutet eine „cofă plină“ (Vollkupe) als Holzmaterialverbrauch 1/100 von 1,5 Kubikmeter, was etwa zwei Gefäßen von 25 cm Höhe und 40 cm Großdurchmesser oder einer Bütte von 35 cm Höhe und 30 cm Bodendurchmesser entspricht. Die nächstgrößere Gefäßgröße wird in diesem Sinne als „cofă deșartă“ bezeichnet, so daß also drei derartige cofe deșarte auf zwei cofe pline fallen. Seit wann und weshalb diese schwierige Rechenweise angewandt wird, ist heute unbekannt. Sie wurde von den Vorfahren übernommen und dient als einzige Bewertungsart, die die Böttcher, sowohl bei der Herstellung, als auch beim Verkauf ihrer Erzeugnisse anwenden, wenn sie diese etwa preismäßig bewerten.

Verzierungstechnik, Ziermotive

Einen der letzten mit der Herstellungstechnik zusammenhängenden Aspekt bildet die Verzierung der Standeimer, „cofițe“.

Der Brauch, diese Gefäßgattung durch Brandstempeltechnik zu verzieren, wurde „von den Alten übermittelt“ und wird auch heute, vor allem wenn es sich um die Herstellung einer größeren Menge von Erzeugnissen handelt, wie die für die „ziua moșilor de vară“ (Feiertag und Jahrmarkt, A. d. Übers.) ausgeübt.

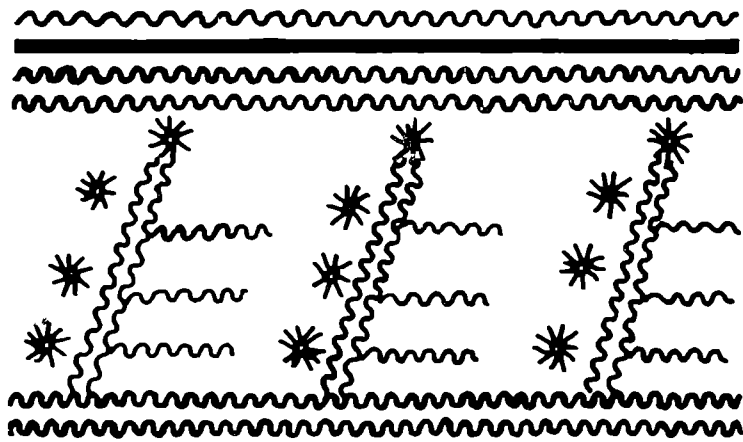
Über das „Verzieren der cofițe“ am offenen Feuer (das mehrere Tage hindurch auf dem eigens dazu inmitten des Gehöfts errichteten Herd nicht zum Erlöschen kommt), eine Tätigkeit an der sich vor allem Frauen beteiligen, erzählt man mit Vergnügen.

Mit Hilfe zweier Werkzeuge („închistritori“ — Verzierer), und zwar dem „breiten“ (einem leicht gebogenen Bandeisen, dessen Schnittfläche gezahnt ist und einen Zickzackabdruck hinterläßt) und dem „puiul“ (einem zu einer Blume gespaltenen), die beide mit langen Griffen versehen sind, bringt man eine überaus abwechslungsreiche Verzierung fertig, die sich Jahr für Jahr bereichert, da „einem die Muster durch den Kopf gehen, während sich das Eisen erhitzt“³⁹.

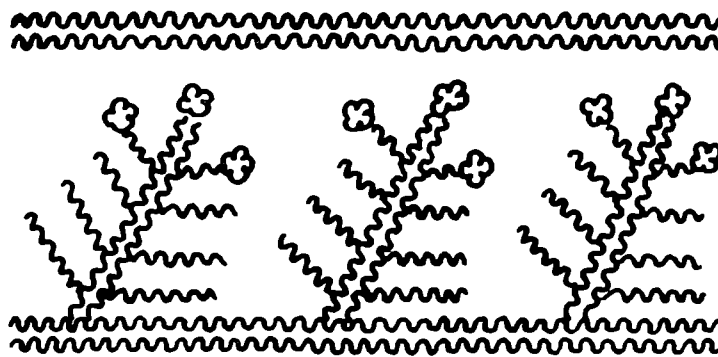
Die Motive, die verschiedene Bezeichnungen tragen, wie etwa „brăduț“, „brăduleț“, „brăzișor“, „salbă“, „sălbășoară“ — Münzgehänge, „altiță“, „stînjel“ — Schwertlilie, „panseluță“ — Stief-

³⁹ Inf. Tinca A. Maftei, n. 1928, Bogata.

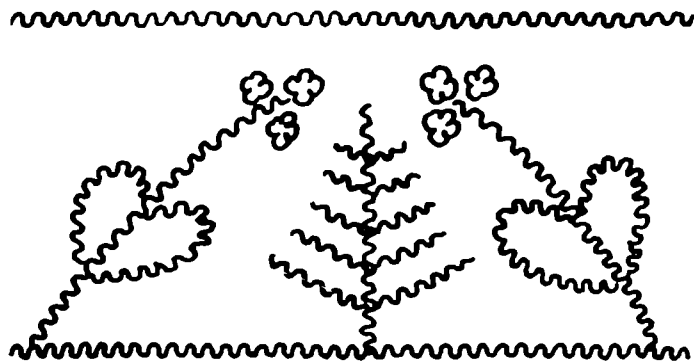
³⁹ Gewährsmann Tinca A. Maftei, geb. 1928, Bogata.

CRENGUTE DE BRAD CU STELE

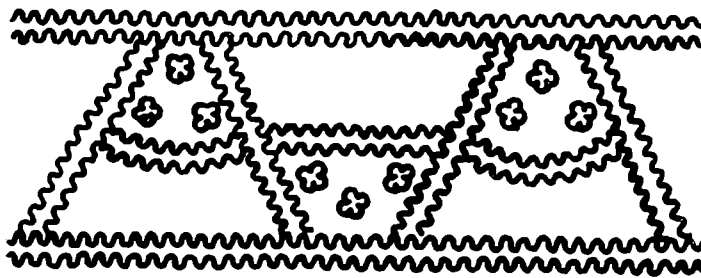
BRĂDUTI

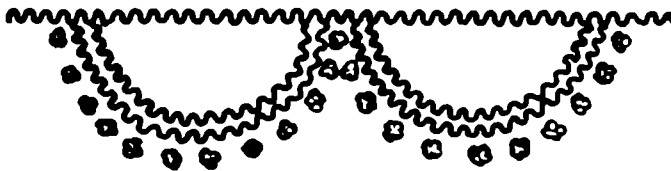
BRĂDUT CU PANSELUTE

Fig. 17. Motive ornamentale

Abb. 17. Ziermotive

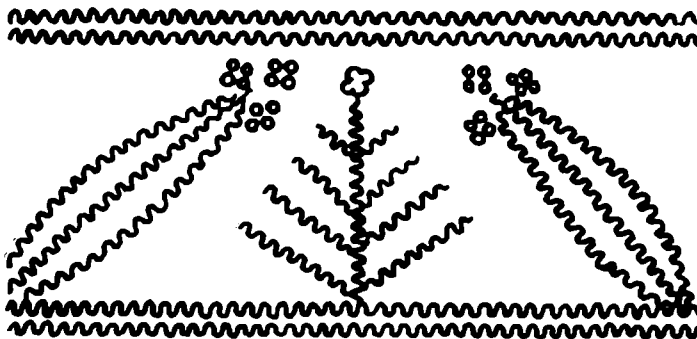
SALBE (SĂLBUȘOARE) CU PUI

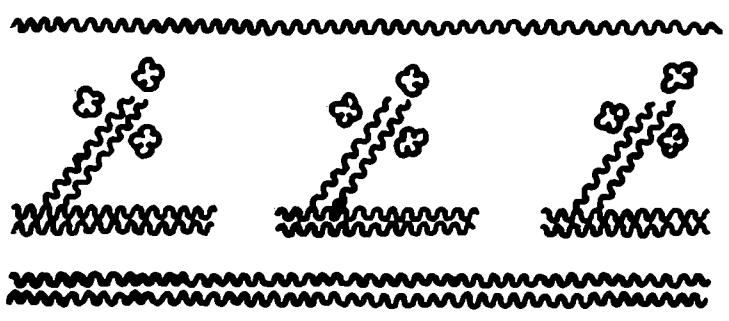
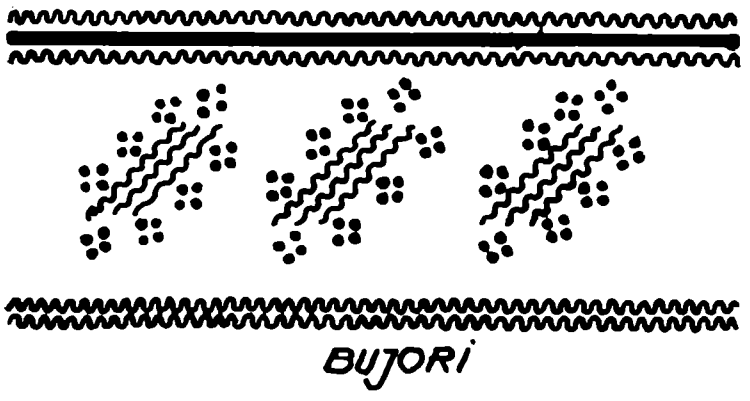
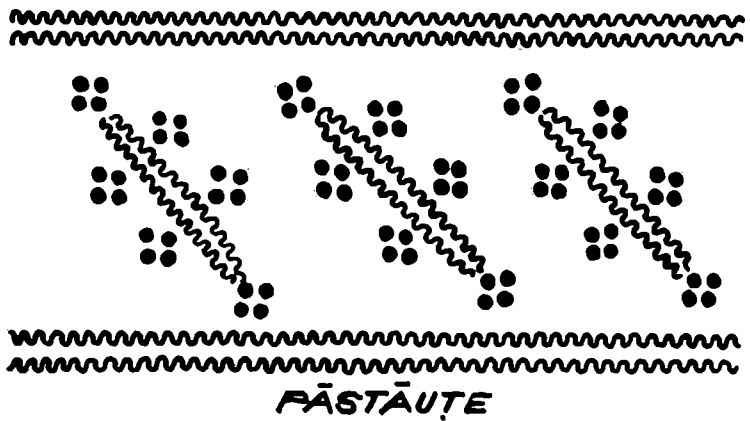
SALBE CU PUI

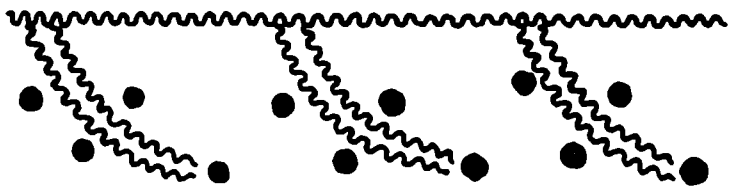
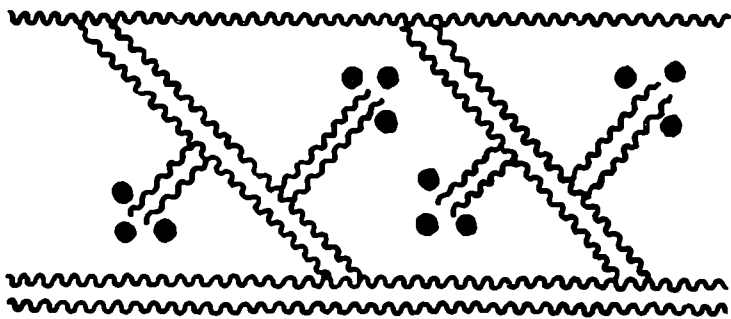
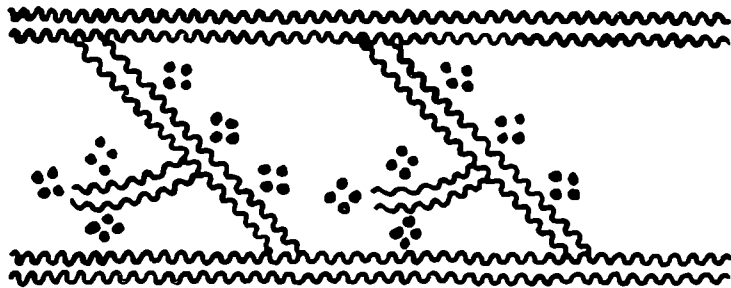
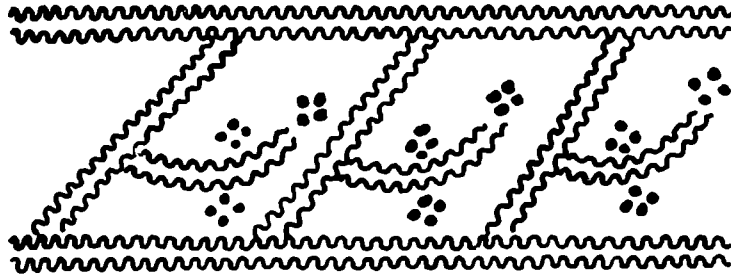
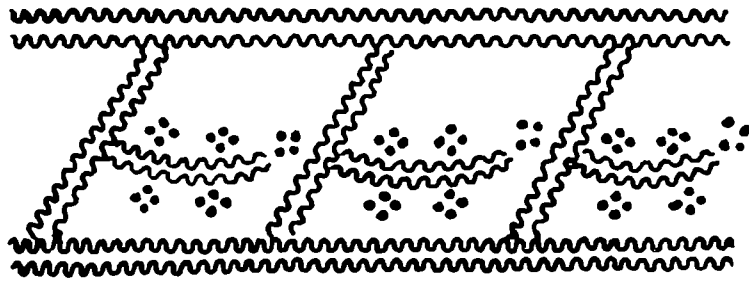

BRĂDUȚ CU SALBE

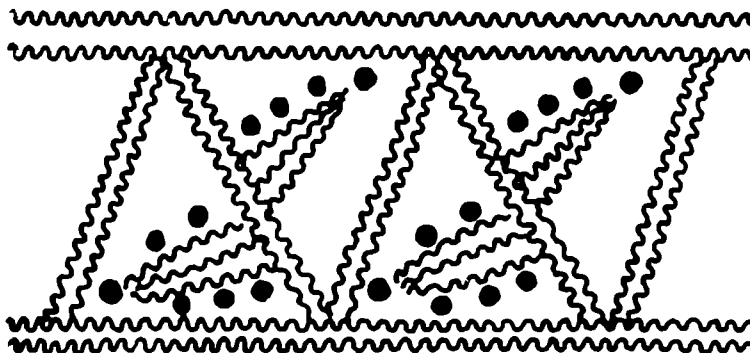
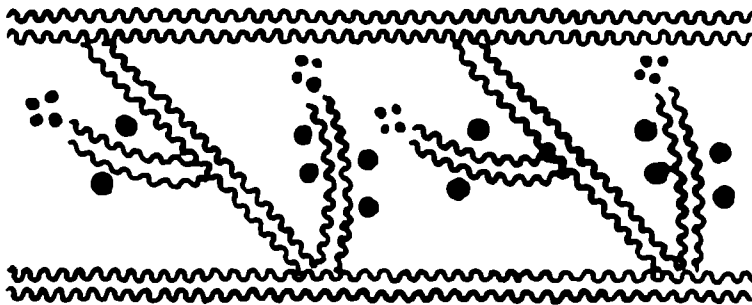
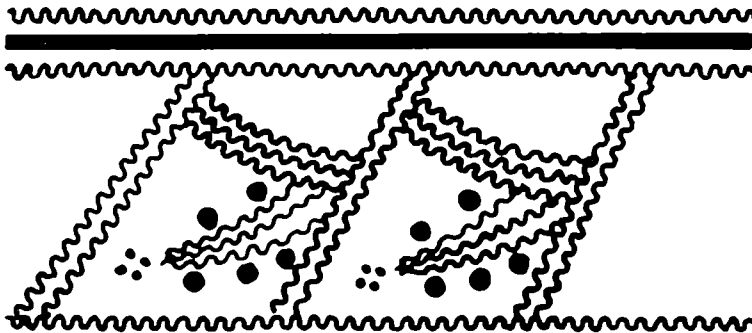
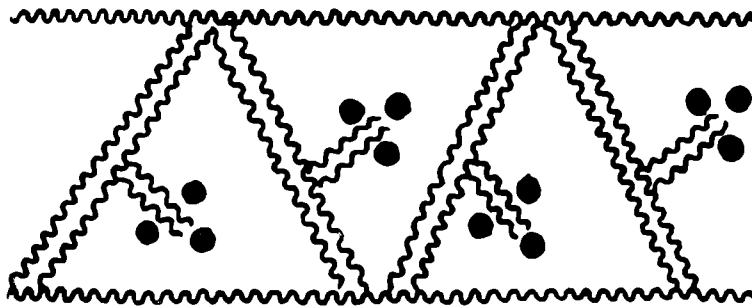

BRĂDUȚ CU STÎNJENEI

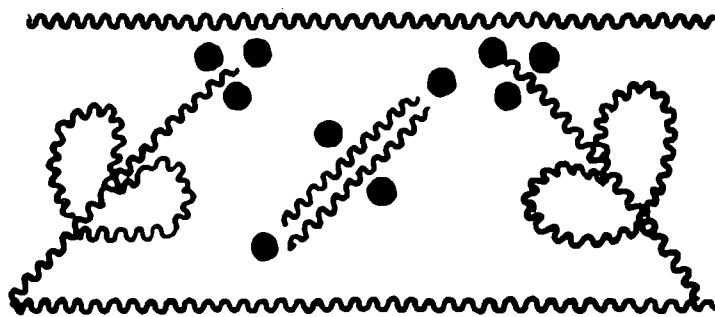

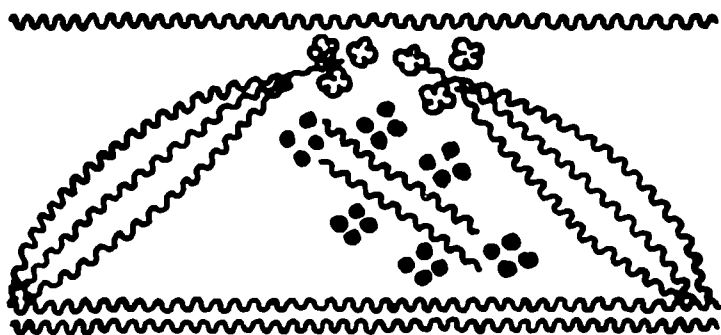
STRUGUREI

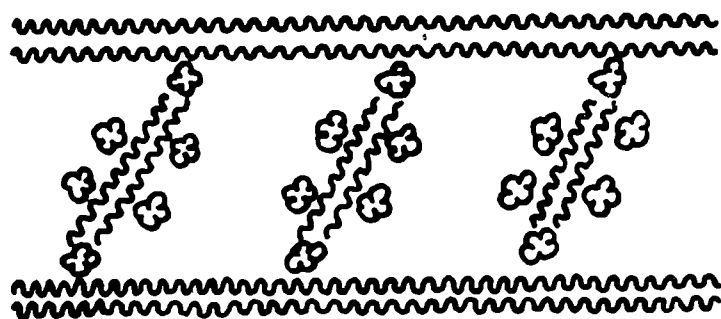
STRUGUREI

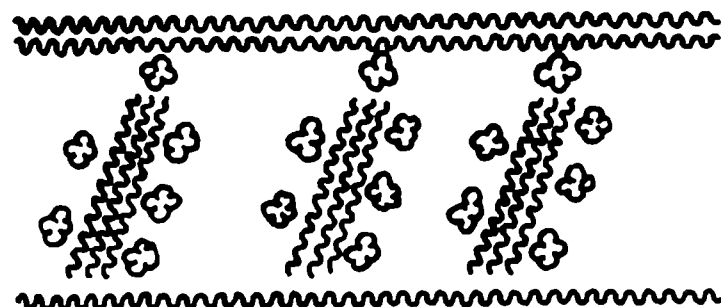
PANSELUȚE

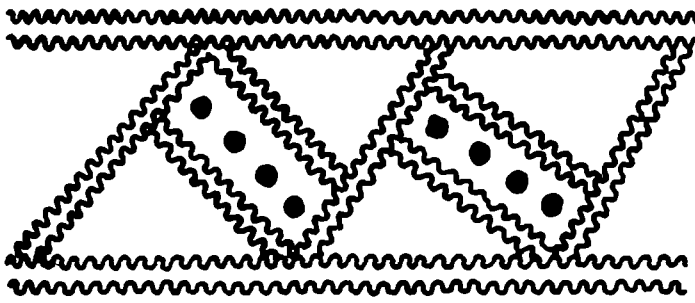

STÎNȚENEI

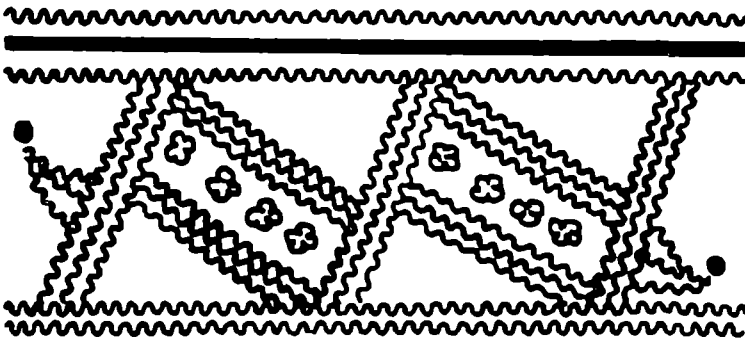

PĂSTĂUȚE

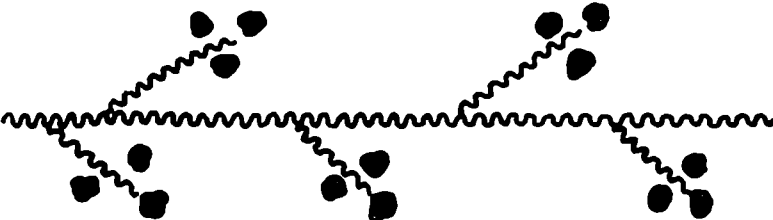
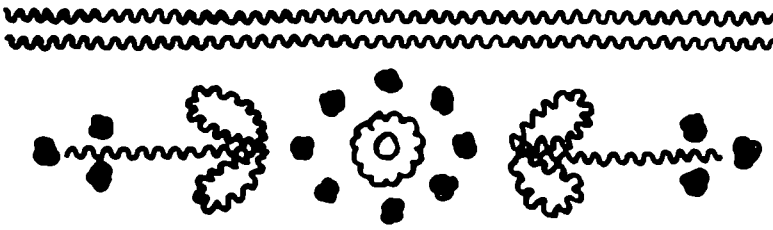

ALTITĂ

ALTITĂ

BRÎUȘOARE CU FLORI

„bujorel“, „strugurei“, „păstăuțe“, „steluțe“, sint plasate în diferite compoziții, de jur împrejurul vasului, pe suprafața dintre cercuri, fiind încadrate de „colțuri“ sau „șerbac“. Decorul, astfel conceput, este elementul principal care deosebește cofițele de la Baia și Bogata, în ansamblul pieselor de acest fel din celelalte centre de dogărie din țară.

Organizarea producției și difuzarea produselor

Meșteșugarii dogari din satele Baia și Bogata realizează și în prezent un mare volum de produse de dogărie în cadrul celor două forme de organizare a producției — ateliere particulare și atelier cooperatist —, fapt care deosebește atât caracterul producției lor cit și posibilitățile de difuzare ce le au.

Producția atelierelor particulare are, în general, un caracter sezonier, desfășurându-se între campaniile muncilor agricole și, mai ales, iarna, deoarece toți meșteșugarii se ocupă și cu agricultura. Ei își desfac produsele singuri, vinzându-le pe bani în zilele de țirg, pe piața din diferite localități, sau „pe drum“, în sate, pe produse agricole.

Meșteșugarii particulari lucrează uneori și la comandă, în special ciubere pentru cules la vie, pentru cooperative agricole de producție din zonele viticole ale Moldovei centrale: Poieni, Rădăcăneni, Cotnari, etc., sau pentru cetățenii care le fac anumite comenzi la piață, urmînd ca marfa respectivă să fie adusă într-una din zilele de țirg.

În trecut, o parte din producția de dogărie a băieșilor și bogățenilor se desfăcea și prin intermediul negustorilor din unele orașe ale Moldovei⁴⁰ sau din regiuni mai îndepărtate, de exemplu, la Giurgiu.

Meșteșugarii particulari, care își distribuie produsele la piață sau mergînd „pe drum“, țin întotdeauna seama de cerințele cumpărătorilor, cerințe care diferă în funcție de sezon. Astfel, primăvara se lucrează și se vînd mai multe vase pentru stîină și fișcuțe pentru brînză, la mijlocul verii, putinele de 50 kg pentru castraveți, iar toamna, ciuberele pentru șisică la vite, căzile pentru struguri, butoaiele pentru vin și putinele mari pentru murături. Vase, cum sint cofele mari pentru apă, ciubărașele și vane pentru spălat, se lucrează și se vînd în permanență. Însăși strigările pe care meșteșugarii obișnuiesc a le face pe drumurile satelor prin care trec, spre a-și anunța sosirea,

müttlerchen, „bujorel“ — Pfingstrose, „strugurei“ — Träubchen, „păstăuțe“, „steluțe“ u.s.w., werden in dem Raum zwischen den Reifen in verschiedener Anordnung aufgeprägt und dabei von „colțuri“ — Ecken und „șerbac“ umrahmt. Die Art der Verzierung bildet das Hauptelement aufgrund dessen man die cofițe von Baia und Bogata von den übrigen in anderen Böttchereizentren des Landes hergestellten Erzeugnissen zu unterscheiden vermag.

Die Organisation der Erzeugung und der Verschleiß der Erzeugnisse

Die Böttcher aus Baia und Bogata stellen auch heute noch im Rahmen der beiden Organisationsformen der Produktion, Privatwerkstätten und genossenschaftliche Werkstatt, große Mengen von Böttchereierzeugnissen her, wobei sich die Organisation sowohl auf den Charakter der Erzeugung, als auch auf die Verschleißmöglichkeiten auswirkt.

So weist die Produktion der Privatwerkstätten im allgemeinen Saisoncharakter auf und läuft während des Winters, bezw. zwischen den Feldarbeiten ab, da alle Böttcher auch in der Landwirtschaft tätig sind. Sie verschleifen ihre Erzeugnisse selbstständig, d. h. anlässlich der Markttage in verschiedenen Ortschaften oder „unterwegs“, bzw. in näher oder weiter gelegenen Dörfern. Im ersten Fall geschieht das gegen Bargeld, im zweiten im Tausch gegen Landwirtschaftserzeugnisse.

Die Privathandwerker arbeiten gelegentlich auch auf Bestellung, vor allem Weinleseküfen für die Landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften der Weinbaugebiete der Mittelmoldau: Poieni, Rădăcăneni, Cotnari usw. (Abb. 18), oder führen sie beim Jahr- oder Wochenmarkt aufgenommene Bestellungen für Privatleute aus, wobei die bestellten Erzeugnisse an einem der nächsten Markttage geliefert werden.

Früher wurde ein Teil der Böttchereiproduktion der Handwerker aus Baia und Bogata auch über Händler aus verschiedenen Moldauer Städten⁴⁰ oder in entfernteren Gebieten gelegenen Siedlungen, wie etwa Giurgiu verschleift.

Die Privatböttcher, die ihre Erzeugnisse auf dem Markt, bezw. „unterwegs“ verschleifen, berücksichtigen stets die Nachfrage und die Bedürfnisse der Käufer, deren Orientierung sich je nach der Jahreszeit unterscheidet. So etwa werden während des Frühjahrs mehr für die Sennhütten bestimmte Gefäße hergestellt und verkauft, im Hochsommer dagegen 50-Literbüten zum Einsäuern von Gurken, im Herbst schließlich die für Viehfutter bestimmten Zuber, Weinlesebüten, Weinfässer und große Büten zum Einsäuern von Wirsingkohl. Gefäße wie Wasser-Standeimer, Waschzuber und -wannen werden ständig gehandelt. Beim Durchziehen der Dörfer pflegen die

⁴⁰ În anul 1849, doi locuitori din Baia se angajau să lucreze 300 de cufe unui negustor din Ținutul Fălciului (v. *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848—1864*, Buc., 1963, p. 63).

⁴⁰ Im Jahre 1849 verpflichten sich zwei Bewohner Baias 300 „cufe“ für einen Händler aus dem Gebiet Fălciu herzustellen (siehe: *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848—1864*, Bukarest, 1963, S. 63).

indică categoriile de produse ce se vînd, cu precădere, în aceste deplasări, după anotimp:

— primăvara-vara: „hai la cofe, hai la putinele, hai la vase frumoșele“!

— toamna „hai la cofe, hai la ciubere, hai la putini, hai!“

O intensă activitate de producție și repetate drumuri de desfacere a produselor preced zilele de pomenire a morților, în special ziua „moșilor de vară“, pentru care se lucrează cofițele închistrite. Obiceiul de a se dărui aceste frumoase vase de lemn este menținut încă în numeroase sate ale Moldovei, cofița „închistrită“ folosindu-se și la înmormîntări, ca suport al pomului, împodobit după datina locului.

Dacă în trecut, pentru vînzarea produselor de dogărie, la piață sau pe drum, s-au folosit și intermediari — cărăuși, în prezent, marfa este desfăcută întotdeauna de meșteșugarul respectiv.

Datorită faptului că numărul celor care aveau de desfăcut, în permanență, însemnate cantități de produse, era deosebit de mare, spre a se asigura condiții de vînzare cât mai bune, meșteșugarii „și-au împărțit“ atît tirgurile cît și drumurile, aceleași puncte sau trasee fiind deservite de cîte doi-trei tovarăși, după necesități. Această înțelegere, menținută și astăzi, relevă unul dintre cele mai interesante aspecte ale realităților sociale din aceste sate specializate. Se constată că anumite drumuri au devenit tradiționale pentru unele familii, meșteșugarii de astăzi străbătînd aceleași sate sau vînzînd în aceleași tirguri⁴¹ în care, copiii fiind, ajungeau însoțindu-și părinții.

Deplasările se fac și astăzi cu căruța sau și cu camioane, atunci cînd marfa unor meșteșugari întovărășiți este transportată în aceleași orașe sau tirguri, spre a se vinde la piață. În unele cazuri, același meșteșugar participă și la două tirguri săptămînale. Alteori, marfa care rămîne nevîndută la tirg, se vinde, la înapoiere, prin sate.

Drumurile de desfacere a vaselor, prin sate, se fac mai ales după recoltatul cerealelor și a porumbului, marfa vînzîndu-se în schimbul acestor produse. Vasele se dau „odată plin“, pentru cereale și „de două ori plin“, pentru știuleți de porumb. În regiunile viticole, dogarii primeau în schimbul produselor lor și vin, pentru transportarea căruia foloseau uneori și butoaie cu trei despărțituri (cu două funduri interioare), vase ce sînt mai

Böttcher ihre Ankunft durch Rufen anzuzeigen. Die dabei üblichen Formeln führen die zu gewissen Jahreszeiten üblichen Gefäße am besten an:

— Frühjahr-Sommer: „Hai la cofe, hai la putinele, hai la vase frumoșele“ (kommt zu Eimern, kommt zu Bütten, kommt zu schönen Gefäßen).

— Herbst: „hai la cofe, hai la ciubere, hai la putini, hai“ (Kommt zu Eimern, kommt zu Zubern, kommt zu Bütten, kommt).

Eine intensive Tätigkeit und wiederholte Ausfahrten gehen den Festtagen voraus, die dem Andenken der Verstorbenen gewidmet sind, vor allem aber dem Tag der „moși de vară“, für den die verzierten Gefäße (Standeimer, Deckelkannen) vorbereitet werden. Der Brauch sich gegenseitig mit derartigen Gefäßen zu beschenken besteht noch in einer Großzahl moldauischer Dörfer, wird doch auch als Ständer für den beim Begräbnis üblichen Baum, der nach heimischer Sitte verziert ist, eine „cofiță închistrită“, also ein durch Brandstempeltechnik geschmückter Eimer, benutzt.

Während man früher zum Verschleiß der Böttchereierzeugnisse auch Mittelsmänner, d. h. Fuhrleute heranzog, besorgt dieses gegenwärtig immer der Handwerker selbst.

Da die Anzahl der Handwerker, die ständig eine beachtliche Menge von Erzeugnissen feilboten, ziemlich gross war, teilte man sich zur Schaffung besserer Verkaufsbedingungen sowohl die Märkte, wie auch die Wege auf, so daß die gleichen Ortschaften oder Trassen von zwei-drei Genossen betreut wurden, je nach Bedürfnis (Abb. 19). Diese Absprache, die sich auch heute noch erhält, unterstreicht einen der interessantesten Aspekte der sozialen Wirklichkeit aus diesen spezialisierten Dörfern, und zwar läßt sich die Tatsache feststellen, daß gewisse Routen für einige Familien zur Überlieferung geworden sind, ziehen doch die heutigen Böttcher durch die gleichen Dörfer oder verkaufen ihre Erzeugnisse in den gleichen Markorten⁴¹, wo sie als Kinder ihre Eltern begleiteten.

Die Fahrten selbst werden auch heute vermittlets Wagen oder, wenn die Ware mehrerer verbündeter Handwerker in die gleichen Ortschaften oder zu den gleichen Märkten geführt werden soll, vermittlets Lastkraftwagen ausgeführt. Manchmal nimmt ein Böttcher selbst an zwei Wochenmärkten teil. Andererseits wird die auf dem Markt unverkaufte Ware auf dem Heimweg in den Dörfern verschleißt.

Die Ausfahrten zum Verkauf der Gefäße finden vor allem nach Abschluß der Getreide-, bzw. der Maisernte statt, wobei die Ware gegen diese Produkte eingetauscht wird. Die Erzeugnisse werden gegen eine Körnermenge eingetauscht, die bei Halmfrüchten „einem vollen“ (Gefäß) entspricht, bei Maiskolben dagegen einer Doppelfüllung. In Weinbaugebieten erhielten die Böttcher im Tausch für ihre Erzeugnisse auch Wein, für dessen Beförderung manchmal innen abgeteilte und mit drei Abteilen versehene Fässer benutzt wurden (mit

⁴¹ De exemplu, Mihai Leșniță, din Baia, vinde produsele sale de dogărie în Piața Halei oîn Iași de cca. 15 ani.

⁴¹ Mihai Leșniță aus Baia, zum Beispiel, verkauft seine Gefäße seit etwa 15 Jahren auf dem Hauptmarktplatz von Iași.

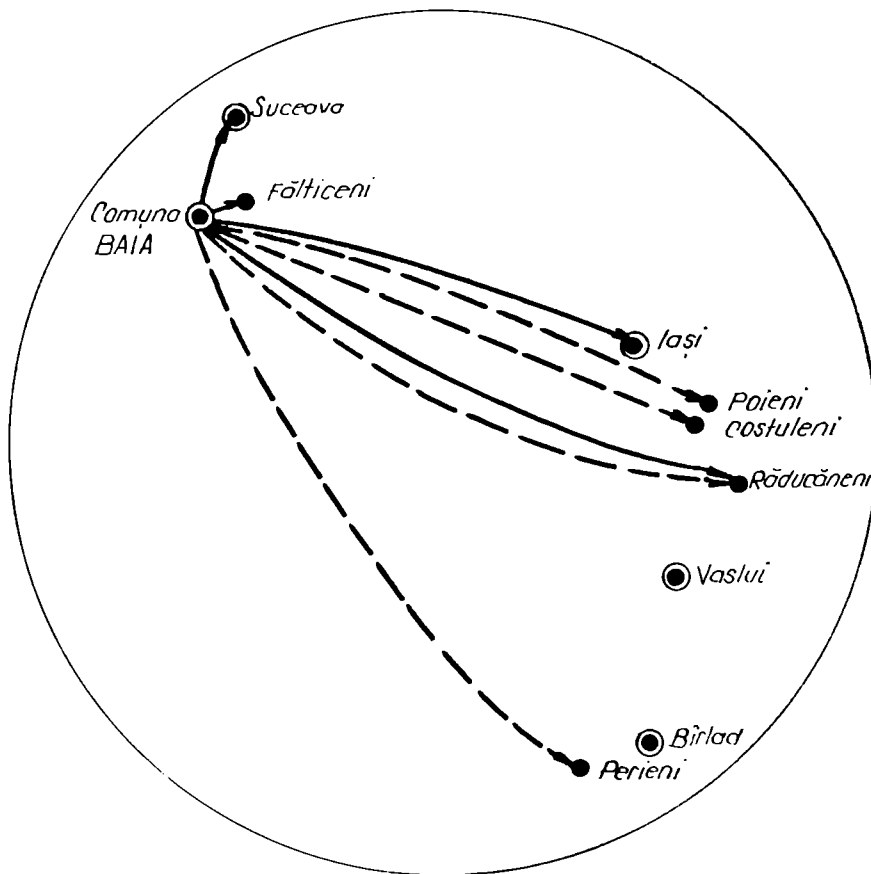

Fig. 18. Localități de desfacere a produselor de dogărie executate la comandă de meșterii din comună

Abb. 18 Verschleißorte der von den Böttchern der Gemeinde auf Bestellung hergestellten Böttchereierzeugnissen

greu de confecționat, dar care sînt dovezi ale măiestriei lor meșteșugărești.

„Plecările“ pe drum sînt mai îndelungate, „în partea cîmpului“, durînd între 15–20 zile, timp în care meșteșugarii dorm noaptea „la roata căruței“.

Zona de desfacere a produselor de dogărie din Baia și Bogata, cuprinzînd cea mai mare parte a cîmpiei Moldovei, are ca punct de limită orașele, în care își desfac marfa și dogării din alte centre specializate. Astfel, la Suceava și Gura Humorului, băieșii și bogățenii se întîlnesc cu meșteșugarii din zona Rădăușului (Streja, Vicov) și de la Poiana Micului Humor; La Roman își vînd marfa și meșteșugarii nemțeni.

Cercetarea meșteșugului dogăritului în satele Baia și Bogata evidențiază unele aspecte care pot fi considerate tipice pentru satele „specializate“, sate în care unele imperative ale timpului nostru, ca de exemplu — valorificarea resurselor naturale și a forței de muncă locale, îmbinarea învățămîntului cu producția — își pot găsi — pe linia continuării unei valoroase tradiții — cele mai potrivite forme de realizare.

zwei Innenböden), die schwerer anzufertigen sind, gleichzeitig jedoch von viel Meisterschaft zeugen.

Die Ausfahrten dieser Art dauern im Flachland länger, d. h. zwischen 15–20 Tagen, eine Zeitspanne, während der die Böttcher über Nacht „beim Wagenrad“ schlafen.

Das Verschleißgebiet der Böttchereierzeugnisse aus Baia und Bogata, das den größten Teil der moldauischen Ebene umfaßt, berührt sich an seinen Randzonen mit dem anderer spezialisierter Zentren. So treffen die Böttcher aus Baia und Bogata in Suceava und Gura Humorului auf die Handwerker aus dem Gebiet um Rădăuși (Streja, Vicov) und auch aus Poiana Micului Humor; in Roman dagegen begegnen sie den Böttchern aus dem Neamtgebiet mit ihrer Ware.

Die Erforschung des Böttcherhandwerks aus den Dörfern Baia und Bogata unterstreicht gewisse Aspekte, die als für die spezialisierten Dörfer typisch angesprochen werden können, Ortschaften, in denen gewisse Imperative unserer Zeit, wie etwa die Auswertung der Naturressourcen und der heimischen Arbeitskraft, die Verbindung des Unterrichts mit der Produktion — in Richtung der Fortführung einer wertvollen Überlieferung — treffliche Formen der Verwirklichung erleben können.

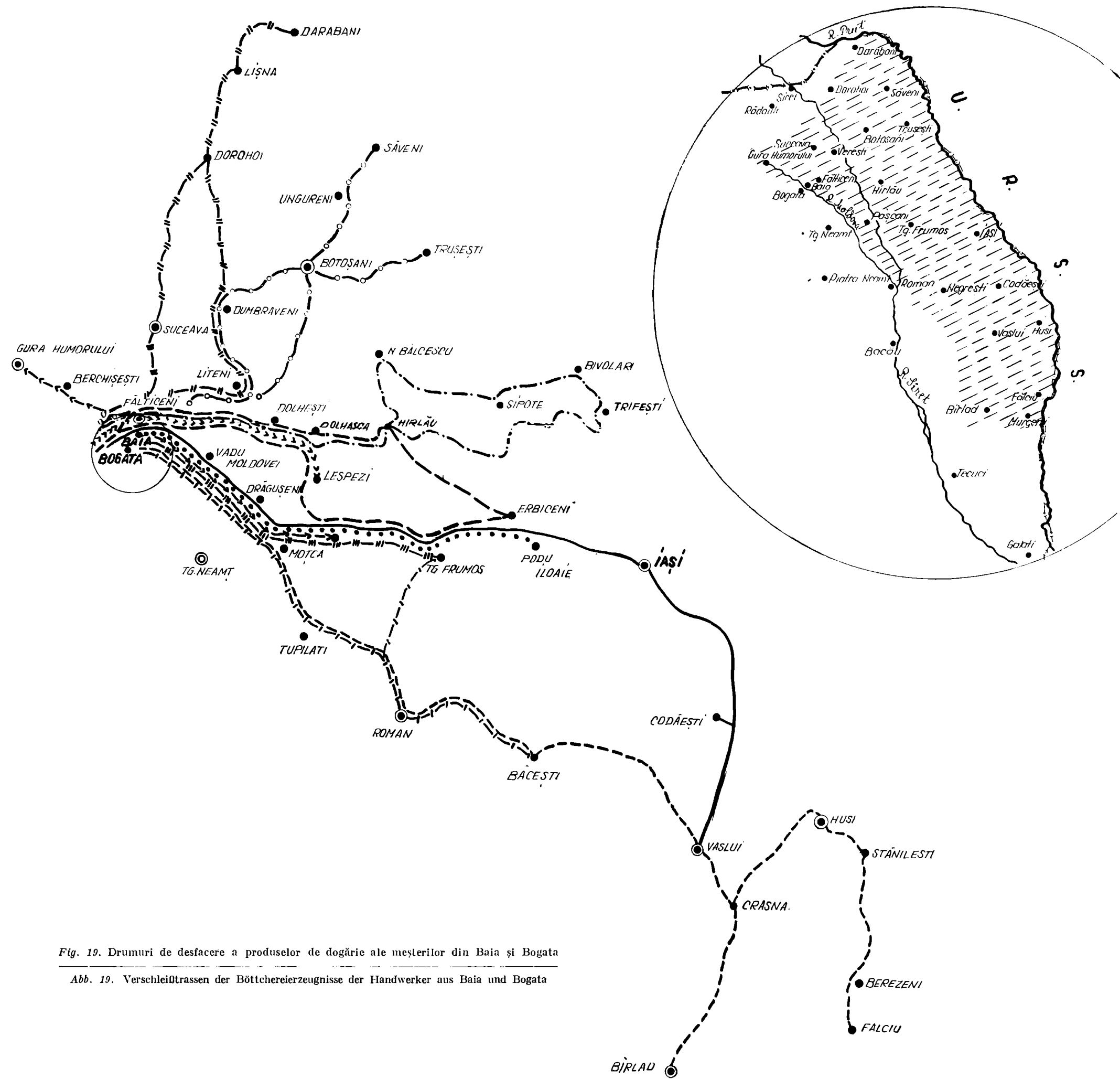

Fig. 19. Drumuri de desfacere a produselor de dogărie ale meşterilor din Baia şi Bogata

Abb. 19. Verschleißtrassen der Böttchereierzeugnisse der Handwerker aus Baia und Bogata